Rogier van Reekum en Willem Schinkel
Over alles willen
Pagina 10

Eva Meijer
Over meersoortige landbouw
Pagina 2

Hannah van Binsbergen
Een gedicht
Pagina 10

Editie #1 Prijs: gratis (maar)

De Boeren

PROPAGANDAKRANT

"POSTKAPITALISTISCH LUSTOORD"

Hoe te leven op de ruïnes van het kapitalisme?

Een kijkje bij:
Stichting Kapitaloceen
Pagina 1 - 16

50 jaar geleden, toen je radikaal nog met een k schreef, hadden Riemke Wiersma en Weia Reinbout ook een idee. Nu blikken ze terug in dialoog.

R Je stapt erin als het concept je aanspreekt, en anders doe je gewoon niet mee. Voor wie het allemaal te radicaal vindt zijn er talloze andere wegen te bewandelen. Zo was dat ook natuurlijk bij Akigoloké: hier is ons plan, kun je je vinden in deze ideeën, doe dan met ons mee.
W Er was daarnaast nog meer dan genoeg stof om over te praten, en dat zijn we dan ook fanatiek gaan doen. Op de drempels kwam van anderen, die het niet met onze ideeën eens waren, voorspelbare kritiek, 'je moet mensen vrij laten' en zo.
R Die wilden per se kippen of geiten houden.
W Die ze dus niet vrij lieten! Zulke vrijheid hoort bij liberalisme, niet bij anarchisme. Intussen waren we met een groep leuke mensen. In totaal zullen het er een stuk of twintig zijn geweest.
R Ja, en van die twintig waren er een stuk of twaalf die er een paar jaar bij hebben gezeten. Eentje die het vrij snel voor gezien hield snapte niet waarop we nog wachtten: hij woonde zelf in een caravan in de buurt van Ruigoord. Wij wilden alles eerst met elkaar doorpraten, maar het ontbrak ons ook wel aan daadkracht. Die hadden we trouwens wel op ander vlak. Voor mij stonden muziekmaken, schrijven en onze boekenboekmakerij op de eerste plaats.

LEES ALLES OP PAGINA 6 - 7

'Of neem nou een van die boeren op het boerenprotest dat we hadden georganiseerd. Die boer was tegen ons omdat hij dacht dat wij alles van hem gingen afpakken, maar vervolgens hebben de bank en grondbezitters alles van hem afgepakt'.

Bertold Brecht, Gesprekken tussen Vluchtelingen

EEN EERSTE BLIK OP DE BOEREN PROPAGANDAKRANT

Door de redactie

Bijna 60% van Nederland is landbouwgrond en toch lees je er, los van de boerenprotesten, weinig over. Misschien ook niet gek. Op veel van deze plekken leeft weinig. Weinig in de zin van weinig boeren (dat waren er vroeger veel meer), en weinig in de zin van al het andere leven (was er nog veel meer). Er is dan ook weinig over te zeggen, zo zou je kunnen stellen. Een kleine fietstocht door Nederlandse landbouwlandschappen en je bent vervuld van het alomtegenwoordige kapitalistisch realisme, iets anders is niet eens meer voorstelbaar. Je gaat geloven dat het "normaal" is dat landschappen er zo uit zien, er altijd zo uit zagen en horen te zien. Mensen zijn er zelfs aan gehecht.

Hoe zou een vrolijk landschap met meer boeren en veel meer ander leven eruit zien? Wat zou je allemaal kunnen zien, kunnen denken, kunnen schrijven?

DE BOERENSTRIJD: ONTEIGENEN ZONDER AFPAKKEN, ONDERBOUWD MET GESCHIEDENIS - Lees meer op pagina 12

KAPITALOCEEN

Door Rymke Wiersma

Sommigen zeggen dat de huidige tijd het Antropoceen genoemd zou moeten worden, als opvolger van het Holoceen, de periode waar we officieel in leven, die samen met het Pleistoceen onderdeel uitmaakt van het Kwartair, dat is de periode (vanaf ca 2,58 miljoen jaar geleden) waarin planten en dieren leefden ongeveer zoals we die nu kennen.

De mens hield zich miljoenen jaren gedeisd, leefde min of meer zoals andere dieren, maar dat is vooral sinds de industriële revolutie aardig (of liever gezegd ónaardig) uit de hand gelopen. Ik hoef de voorbeelden hier niet te noemen. Of, nou ja, eentje dan: op Hawaii is een nieuwe 'steensoort' ontstaan: 'plastiglomeraat', een steen die een mix bevat van natuurlijk materiaal (zand, grind, schelpen) vermengd met gestold plastic. In het Museon in Den Haag schijnt een stuk te liggen van meer dan een meter lang en meer dan 50 cm breed. Op Wikipedia kun je er een foto van zien.

Niet dat ik een tijdperkendeskundige ben of zo, maar de term Antropoceen spreekt me wel aan, al is het misschien ook wel weer te veel eer. Wat zal er over pakweg een miljoen jaar van ons over zijn? Van ons, de mensheid, van de smeerboel die 'we' ervan gemaakt hebben? Nee, niet iedereen. Gelukkig zijn er nog mensen die dicht bij de rest van de natuur leven, niet alleen diep in de bossen van Brazilië, maar overal, ook in grote steden, of op het dichtbevolkte platteland, te midden van grootschalige vee-industrie en grif gif-spuitende boeren. Daarover straks meer.

Ook het plastiglomeraat zal niet het eeuwige leven hebben. Kauwgom (meestal grotendeels polyethyleen, dus plastic) op straat neergekwakt schijnt toch uiteindelijk na zo'n twintig tot vijfentwintig jaar vergaan te zijn. Zelfs plutonium en uranium vallen op den duur uit elkaar en veranderen in lood. Als je het zo bekijkt is het hele tijdperk van de mensheid niet meer dan een druppel op een gloeiende plaat.

De term Antropoceen slaat misschien vooral op de uitstervingsgolf die 'we' veroorzaken onder alles wat leeft, inclusief de mensheid zelf. Misschien dat daar toch 'later' iets van te zien is in bepaalde aardlagen. Te zien, door weer nieuwe nieuwsgierige en intelligente diersoorten, die hopelijk niet weer dezelfde fouten als 'wij' zullen maken.

In elk geval vind ik de term bruikbaar en toepasselijk voor ons, alle mensen, hier en nu. Niet om ons op de borst te slaan omdat we zo goed samenleven in harmonie met elkaar en met de andere dieren en met de planten, maar om onszelf (en natuurlijk vooral de rijken en machtigen) een flinke schop onder de kont te geven: geef die dominante positie op, ga op gelijke voet samenleven. Dat is fijner, leuker en gezonder voor iedereen, ook voor degenen die nu alleen begaan zijn met hun eigen hachje. (Alleen, hoe krijg je ze zover…?)

Misschien gaat het er vooral om een wereld op te bouwen buiten alle onderdrukkende structuren om. Daarover schrijf en denk ik altijd graag, maar het is steeds weer leuk om mensen tegen te komen die de daad bij het woord voegen. Ik schreef hierboven al dat er overal mensen te vinden zijn die ervoor kiezen om prettig samen te leven met elkaar, met overige dieren, met de natuur.

Ze noemen hun project het Kapitaloceen. Je zou kunnen zeggen: dat is waar we nu juist in zitten en wat we achter ons moeten laten. En dat is dan ook precies wat ze bedoelen:

'Stichting Kapitaloceen is een postkapitalistisch experiment in een kapitalistische ruimte. (…) Een experiment dat kapitaal nodig heeft, maar het weigert te accumuleren.'

Het gaat ze erom geld uit het kapitalisme weg te halen, te bevrijden. Om er vervolgens grond mee te bevrijden, de aarde terug te geven aan iedereen, aan niemand, aan wie er goed mee omgaat.

Het gaat erom 'kapitaal bijeen te brengen voor het vrijkopen van landbouwgrond die voorheen werd gebruikt voor monocultuur/intensieve veeteelt. Van deze grond leven vanaf het moment dat het gekocht is een kleine groep mensen en een grote groep niet-mensen samen. En samen beslissen ze, zo goed en zo kwaad als dat gaat, wat er gebeurt. In eerste instantie wordt de grond als volgt verdeeld: minimaal vijftig procent van de grond is gereserveerd voor niet-mensen; maximaal tien procent voor mensen; en op de rest (maximaal veertig procent) wordt eerlijk gedeeld en samen geleefd.'

Dit zijn niet alleen mooie woorden, het eerste stuk land is al aangekocht (bevrijd!) en ongeveer tien procent daarvan is ingericht als moestuin, biologisch én veganistisch, dus niet alleen zonder kunstmest en zonder landbouwgif, maar ook zonder dierlijke mest. De opbrengst is prima, de tomaten en worteltjes smaakten uitstekend. Alle dieren die er rondlopen zijn wilde, vrije dieren, en ze kunnen er hun buikjes rond eten.

Doe mee! Hoe meer mensen zich aansluiten bij Stichting Kapitaloceen en vergelijkbare initiatieven, hoe eerder we het Antropoceen achter ons kunnen laten!

Dit stuk verscheen eerder online op konfrontatie.nl

De nieuwe boer is geen mens. Een pleidooi voor meersoortige landbouw.

Door Eva Meijer

Het is zomer 2026, Europa staat in brand. Tijdens een file veroorzaakt door een boerenprotest komen er twee mensen om het leven. De politie Oost-Brabant had besloten een oogje toe te knijpen en niet te handhaven op overtredingen – dit in tegenstelling tot de klimaatprotesten, waarbij de politie altijd paraat staat om in te grijpen. In NRC schrijft rechtsgeleerde Jan Brouwer dat dit een kwalijke zaak is.1 Nog los van de slachtoffers zou de politie boven de zaak moeten staan: persoonlijke sympathieën zouden niet moeten doorsijpelen in hun handelen.

De lezer uit de toekomst knippert met hun ogen. Wat is dit voor verhaal? Dat het goed afloopt met de wereld gelooft niemand meer, maar we zouden zoals kritische beperkingsdenker Sunaura Taylor schrijft toch in elk geval moeten zorgen voor gewonde ecosystemen, uitstervende soorten, niet-mensen die worden getroffen door de bosbranden, onderzeese hittegolven en andere rampen. Dat zorgen houdt ook politieke verandering in, en die moet door activisten worden aangezwengeld. Natuurlijk horen daar moeilijke gesprekken bij en rumoer. Maar de discussie richt zich niet op zorg of hoe we de afbladderende toekomst tegemoet moeten treden. Onder leiding van populistische politici en de grote agro-bedrijven die de boerenprotesten vormgeven gaat het lekker ouderwets over wij versus zij, over hebben in plaats van delen en over willen behouden wat onherroepelijk verloren gaat.

In #Proudofthefarmer schrijven Anke Bosma en Esther Peeren over de rol die authenticiteit en mannelijkheid speelden in de boerenprotesten van 2019.2 De boer is een belangrijke figuur voor het Nederlandse zelfbegrip, en het framen van de protestboeren als typisch Nederlandse hardwerkende mannen met familiebedrijven (in plaats van de gezichten van de grootgeldverdienende agro-industrie) leverde de actievoerders sympathie op onder de bevolking. Die sympathie werd gretig gebruikt door populistische partijen om hun standpunten kracht bij te zetten: geen nieuwelingen! We moeten onze cultuur behouden! Bosma en Peeren wijzen erop dat er een verband is tussen nationalisme, authenticiteit en De Boer, en laten ook zien dat deze archetypische boer tijdens de protesten een man is, een echte man, die recht heeft op zijn woede.

echte anarchist

De authentieke boer heeft dus een goed verhaal. Dat verhaal wordt in het politieke en publieke debat bovendien versterkt door politieke partijen zoals de BBB en het FvD (denk aan de maaltijdboxen van Baudet, met vlees van Nederlandse boerenbedrijven die helemaal niet zo Nederlands bleken te zijn). De media hielpen mee het narratief dieper in het collectief bewustzijn te schrijven door de boeren veel zendtijd te geven; mensen op sociale media houden al helemaal van rumoer. En er is geen echt tegenverhaal. Een wereld die in brand staat is geen gezellig onderwerp. Niet iets om trots op te zijn. Niet-menselijke dieren worden in de discussie niet geconsulteerd en er wordt ook nauwelijks over ze bericht. De werkers in de dierfabrieken zijn en blijven onzichtbaar, journalisten vinden het ook onprettig om geconfronteerd te worden met hun carnisme; degenen die verbranden in de bossen worden net zo hard genegeerd. Het is veel herkenbaarder voor de lezer of kijker om over toeristen te horen die het hele jaar hard hebben gewerkt en nu van een welverdiende vakantie willen genieten. Wat een pech die bosbranden, hopelijk krijgen ze hun geld terug.

Ook onder de boeren is er nauwelijks een tegenverhaal. Er zijn andersoortige boeren – soms kun je in de krant lezen over biologische boeren, die het eigenlijk vooral vaak moeilijk hebben. Of over regeneratieve boeren, die wat meer lol uitstralen en over wie meer documentaires worden gemaakt, maar die ook een marginale factor zijn in het verbouwen van voedsel. Bovendien wijken veel boeren uit deze groepen minder af van de authentieke boer dan je zou denken.

Ze gebruiken namelijk vaak nog andere dieren en opereren binnen het systeem van landeigendom. Niet-mensen (naast andere dieren ook planten) worden gebruikt om winst te maken. Op sommige vlakken zijn deze modellen een stap vooruit – voor de bodem en haar bewoners, voor het grondwater. Maar de kippen, koeien en varkens in deze systemen eindigen normaal gesproken in hetzelfde slachthuis als degenen uit de vee-industrie. Zolang het systeem van menselijk eigendom – van het land, haar bewoners, andere niet-mensen – intact blijft, blijven de uitbuiting en geweld bestaan. Ze veranderen hooguit van vorm.

Voor echte tegenverhalen kunnen we dus beter te rade bij de andere dieren, onder wie we ook veel boeren

kunnen vinden. Mensen zijn niet de enige wezens die het land bewerken, oogsten en bouwen. Zij erkennen menselijk eigendomsrecht niet en delen de grond vaak met veel anderen. Ze herkennen menselijk geweld natuurlijk en houden daar rekening mee. Maar ze weten vaak dat het land van niemand is, en van iedereen. Volgens pattrice jones zijn vogels de echte anarchisten,3 maar onder de niet-mensen zijn er natuurlijk veel meer.

Regenwormen ploegen de aarde om waardoor er planten kunnen groeien. Darwin schreef al dat er zonder wormen geen leven mogelijk zou zijn.4 Mollen doen vergelijkbaar werk op grotere schaal. Wilde zwijnen woelen met hun snuit de bodem om op zoek naar insecten en eikels. Ganzen houden velden open door scheuten van bomen op te eten.

Qua vastgoed kunnen we bij de dieren ook ecologisch verantwoorde alternatieven voor de menselijke stenen, stalen en houten bouwdrift vinden. Wombats graven grote burchten, die ze soms met meerdere personen delen, waarbij iedereen een eigen kamer heeft. Dieren van andere soorten maken er ook gebruik van. Na de bosbranden in Australië hebben wetenschappers met camera's onderzocht wie er schuilde, dronk en at, en het bleek dat deze bouwsels een belangrijke rol spelen voor de veiligheid van kleine dieren (ook na bosbranden, om te schuilen voor roofdieren). Vogels en veel andere dieren bouwen nesten van gevonden materiaal, die na gebruik vaak weer opgaan in de omgeving. Als nesten behouden blijven, vereisen ze constante arbeid. Straathonden graven ondiepe slaapkuilen die warm zijn in de winter en koel in de zomer. Gierzwaluwen brengen bijna hun hele leven in de lucht door, zij laten nauwelijks een afdruk achter in de fysieke wereld. Er zijn heel veel van dit soort voorbeelden. Onder water werken veel dieren natuurlijk ook voor zichzelf en anderen – koralen bouwen bijvoorbeeld enorme riffen die duizenden andere soorten een huis bieden. Orka's maken elkaar schoon met zeewier.5 Tegen de authentieke boer die zijn bezit verdedigt stellen ze een beeld van bestaan als deeltje van een geheel.

We zijn allemaal maar kleine deeltjes. Het is prettig om je dat te realiseren. Om bij de anderen te horen, bij het ontstaan en vergaan van alles.. Maar het komt ook met verantwoordelijkheid voor een beter verhaal. Want we weten dat het menselijk handelen schade aanricht – daar zou eens een Postbus51 spotje over moeten komen, maar dat terzijde – en veel mensen hebben de macht om het anders te doen.

In het kritische dierendenken is momenteel veel aandacht voor cultuur. Filosofen als Kristin Andrews, die zich bezighoudt met dierlijke normativiteit, en Sue Donaldson en Will Kymlicka, die schrijven over politieke meersoortige gemeenschappen, pleiten voor meer aandacht voor gedeelde culturele praktijken tussen mensen en andere dieren. Taal, kunst, gewoontes en rituelen kunnen daar deel van uitmaken. Die verder ontwikkelen vraagt om meer aandacht voor de niet-menselijke dieren, en een andere houding naar het land.

Samen met dieren het land bewerken om voedsel te verbouwen is ook zo'n gemeenschappelijke culturele praktijk. En dan niet door die dieren te gebruiken, maar door hun arbeid te onderzoeken, serieus nemen en respecteren, en in belichaamde dialogen samen nieuwe normen te ontwikkelen.

De eerste stap is te begrijpen dat dieren ook werken. De arbeid van dieren wordt vaak niet als werk gezien, maar zoals Dinesh Wadiwel in Animals and Capital schrijft is hun werk, afgedwongen door mensen, een van de pijlers waarop het kapitalisme en menselijke welvaart leunt. Andere dieren werken ook voor zichzelf, voor hun levensonderhoud en soms dat van anderen. Dat we allemaal afhankelijk zijn van het werk van bijen weten de meeste mensen ondertussen. Vervolgens moeten we samen met andere dieren op zoek naar nieuwe manieren van samenwerken. Het post-uitbuitingstijdperk vormgeven vraagt om experimenten, zoals die van Stichting Kapitaloceen in de Tuinen van de Egel.

Het tegenbeeld voor de authentieke boer en de kapitalistische vernietiging kan en mag dus niet alleen menselijk zijn. Anders leven en handelen moet beginnen bij de andere dieren, de planten en andere niet-mensen, omdat zij recht hebben om mee te praten, en omdat ze echt anders leven en denken. Dat alternatief is niet harmonieus of utopisch, het begint in ecosystemen die waarschijnlijk nooit meer zullen herstellen en net als hun bewoners doorlopende zorg nodig hebben. Als menselijke bewoners van de planeet hebben we in deze tijd de verantwoordelijkheid om te leren beter voor ze te zorgen. Gelukkig zijn er nog anderen die ons de weg kunnen wijzen.

[1] https://www.nrc.nl/nieuws/2026/08/14/met-een-trekker-over-de-snelweg-rijden-is-strafbaar-maar-de-politie-oost-brabant-beloofde-een-oogje-dicht-te-knijpen-a4934500
[2] https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003091714-10/proudofthefarmer-anke-bosma-esther-peeren
[3] https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203891735-33/free-bird-natural-anarchism-action-pattrice-jones
[4] https://onemorelibrary.com/index.php/en/books/science/book/botani-410/the-formation-of-vegetable-mould-through-the-action-of-worms-4012
[5] https://nos.nl/artikel/2572294-onderzoekers-ontdekken-orka-s-die-elkaar-masseren-met-zeewier

EEN TWEEDE BLIK OP DE BOERENPROPAGANDAKRANT

De redactie

Je kunt deze krant lezen voor je plezier. Het zal je opvrolijken als je genoeg hebt van de logica van kapitaal, als je verlangt naar een landschap met meer leven en meer boeren.

Je leest artikelen van jullie/onze favoriete denkers en schrijvers uit het Nederlands taalgebied. Eva Meijer bijvoorbeeld, die altijd opkomt voor ander leven, wanneer nodig met een intellectueel geweld waar rechts onder bezwijkt. Zij schrijft over meersoortige landbouw (lees: Stichting Kapitaloceen landbouw). Willem Schinkel, de antifascistische socioloog die de mobiele telefoon weigert (hoe kun je daar niet van houden?), helpt je samen met Rogier van Reekum onder de vraag 'wat is dan je alternatief?' uit te komen. Hannah van Binsbergen, dichter die moet huilen van de schoonheid van het communistisch manifest, en daar dan werk van maakt door socialistisch tijdschrift Jacobin Nederland op te zetten, schrijft een gedicht. Rymke Wiersma en Weia Reinboud, die met anarchistische uitgeverij Atalanta al 45 jaar alles zelf uitgeven (een goed en vooral leuk idee), hebben een dialoog over hun plannen voor een ecologische idylle die ze 50 jaar geleden al hadden. Darja Menkveld, die op de Tuinen van de Egel haar afstudeerfilm filmde, schrijft volledig objectief waar volgens haar de politiek van kapitaloceen zich bevindt. Roby Lalkens, boer in het noorden, weidt uit over waar volgens hem de noodzaak voor het omzeilen van de wetten van het kapitaal in de landbouw ligt.

Omdat ze de logica van kapitaal willen omzeilen [en omdat ze heulen met de redactie, red.], staat in deze uitgave het werk van stichting Kapitaloceen centraal. De stichting koopt voormalige monocultuur landbouwgrond vrij om plek te maken voor postkapitalistische boeren en ander leven (lees: de ree, de uil). Sinds vijf jaar bestaat er een eerste vrijgekocht stuk land: de Tuinen van de Egel.

We laten steeds weer Stichting Kapitaloceen en de boeren van de Tuinen van de Egel aan het woord om je van de juiste informatie te voorzien, zodat je tot een weloverwogen besluit kan komen om geld uit te lenen dat je zelf even niet nodig hebt. In het grote interview (pagina 4 – 5) lees je hoe Stichting Kapitaloceen werkt en waarom het belangrijk is. In de cultuursectie van de krant (pagina 8 – 9) wordt uit de doeken gedaan wat het waardeloze cultuurlandschap is waar de boeren van de Tuinen van de Egel voor staan. En alles is grondig onderbouwd met de geschiedenis in de geschiedenissectie (pagina 12 - 13), wat ook meteen inzicht geeft in de boerenstrijd in tijden van boerenprotest die gevoerd moet worden (onteigenen zonder afpakken).

Stichting Kapitaloceen is momenteel bezig met het vrijkopen van meer monocultuur landbouwgrond. Tussen september en november zoekt ze naar mensen die rentevrij geld willen uitlenen of willen schenken. Op het moment van schrijven hebben 46 mensen 177.000 euro toegezegd. Meedoen? Kijk op kapitaloceen.nl

De postkapitalistische lustoorden van

Het grote interview

Op een druilerige ochtend in het Gelderse Gorssel had ik een gesprek met Rosa Benelux, de "spindoctor" van Stichting Kapitaloceen. Terwijl buiten de regen bleef vallen, zaten we gemoedelijk met een kop kruidenthee en een flesje AA te praten over boerenverlangens, over hoe we de logica van kapitaal naar onze hand kunnen zetten en zoölogie.

BPK (Boeren Propaganda Krant): Waar zijn we?

RB: We zijn op het eerste stuk land dat is vrijgekocht met behulp van Stichting Kapitaloceen. Het heet De Tuinen van de Egel maar wij noemen het ook wel een postkapitalistisch LUSTOORD. Hier wordt sinds vijf jaar geboerd, en verdienen dit jaar vijf boeren het grootste deel van hun inkomen.

BPK: Waarom zijn jullie boeren geworden?

RB: Om die vraag te beantwoorden zal ik eerst even de feiten ideologisch gekleurd doch naar waarheid weergeven: in Nederland wordt zestig procent van alle grond gebruikt voor landbouw, daarvan is minder dan vijf procent biologische monocultuur. Op vijfennegentig procent vindt je bespoten monoculturen of minder-maar-vaak-toch-bespoten monocultuur grasland. Daarvan wordt 70 procent gebruikt om vaak-op-dingen met veel liefde het al heel erg lang veel beter proberen te doen, en doen. Maar al slaan ze zeker een deuk in een pak boter, de 'markt' is gelimiteerd en de supermarkten leggen er iets goedkopers en gewelddadigers naast. Ook wordt onbespoten eten in deze vreemde politieke realiteit een klasse-ding (want duur). En ook biologische monoculturen zijn monoculturen, al leeft er iets meer. Verder zijn er inderdaad allerlei organisaties die meer plek voor biologische landbouw willen: de Heerenboeren, BD-grondbeheer, Aardpeer, Land van Ons.

Er is een groeiende groep (inmiddels een paar honderd) agro-ecologische CSA-tuinders die op een klein stukje land voor een aantal honderd mensen groente telen en deze direct aan de klant slijten, vaak voor een aan-inkomen-van-de-klant-gekoppelde prijs, en zo een groot deel van de markt en haar realiteit omzeilen. Maar door hun kleine schaal neemt het materieel maar weinig plek in, meestal niet meer dan een halve, laat staan een hectare. Politiek veel meer.

Uiteindelijk bepaald toch de 'markt' dat op het grootste deel van de grond een ordentelijke, van leven vrijgemaakte monocultuur ieder jaar weer opnieuw gecreëerd moet worden. Doe je dat niet met de grootste zorg, dan loop je het gevaar dat de verscheidenheid van leven snel terugkeert. Kapitaloceen probeert het probleem bij de horens te vatten: bij de met aardolie en Roundup gebalsemde horens van de bronzen stieren die op beurspleinen staan. Want uiteindelijk ligt het probleem daar: de Nederlandse mate van monocultuur handdoek wel in de ring gooien.

BPK: Wat bedoelen jullie met een "postkapitalistisch lustoord"?

RB: Stichting Kapitaloceen heeft bij gebrek aan betere termen nu maar eens voor de term lustoord gekozen.

Op grond die is vrijgekocht door Kapitaloceen is maximaal 10% van de oppervlakte voor landbouw voor mensen (geïnspireerd op die paar honderd agro-ecologische CSA boeren). Op minimaal 50% is plek voor ander leven, daar hebben mensen niet veel te zoeken, en daar mogen dan ook geen economische opbrengsten worden gemaakt; dit deel is de ware logica van kapitaal DESTRUCTOR. De resterende ruimte is een plek waar we nieuwe en oude dingen proberen, een plek waar mensen op een vredige manier samenleven met ander leven, zonder dat de een de ander het leven zuur maakt. Bijvoorbeeld een polycultuur van (fruit)bomen en struiken, of meerjarige bloemenakkers die niet worden gemaaid maar waar af en toe voorzichtig wat wordt geplukt of geroken. Het land mag in principe nooit meer verkocht worden, het is vrij: "uit de markt". En op de 10% waar we werken gebruiken we geen gif, dierlijke en/of kunstmest en zo min mogelijk geweld (en diesel).

Een lustoord is een plek waar mens en ander leven graag vertoeven. Er bestaat geen recept voor een lustoord dat op iedere locatie werkt. Hoe een lustoord in te delen hangt samen met de (boeren)geschiedenis van de plek, van de grondsoort, of er water is, of je er

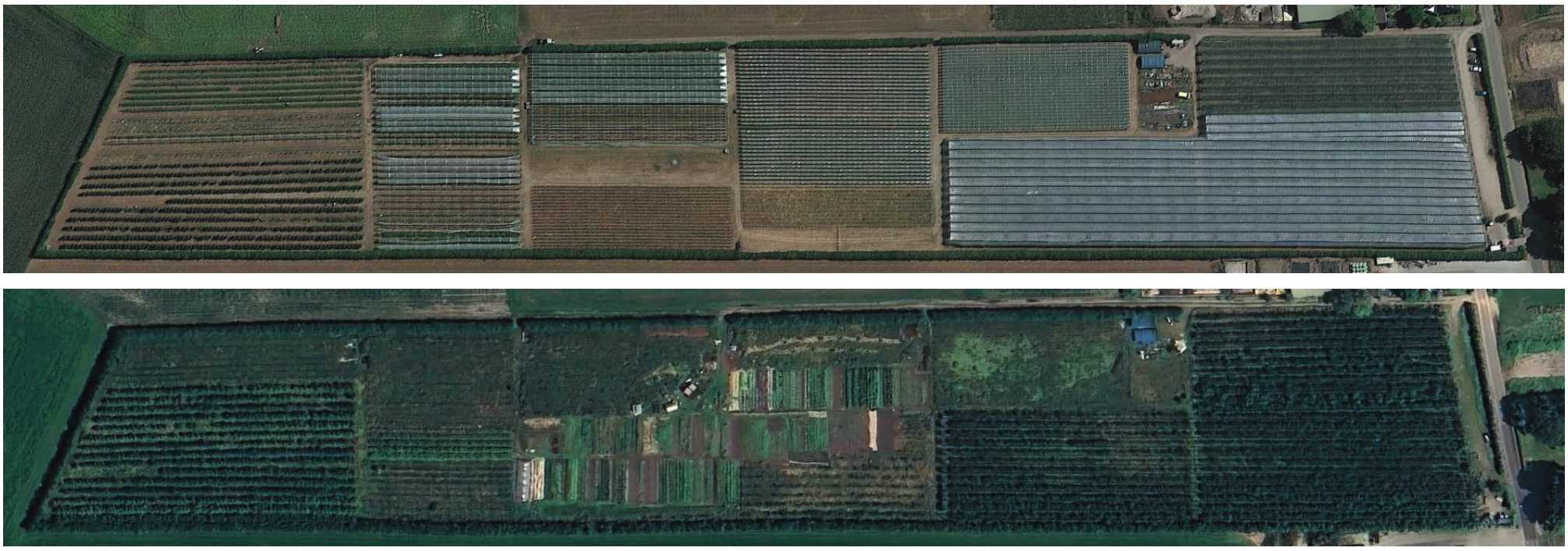

Hieronder te zien: Twee luchtfoto's van de tuinen van de egel. De bovenste in 2018, drie jaar voordat Stichting Kapitaloceen het land vrijkocht. De onderste foto drie jaar later, in 2024. [BPK] **Maar wat zie ik dan?** [RB] Je ziet allereerst dat er een heleboel plastic en teeltconstructies zijn weggehaald. De rijen kersen (rechts) en pruimen (links) bomen zijn groter gegroeid en daar verwilderd het langzaam. In het midden de tuinderij! En daaromheen allerlei nieuw geplantte bomen. [BPK] **Waarom is het nog geen wildernis?** [RB] Dat duurt even. Wil je meer lezen over hoe het land is verandert en door welke keuzes? lees het stuk 'Een Waardeloos Cultuurlandschap' op pagina 8 - 9.

onprettige-manieren-opgesloten dieren te voeden die mensen dan weer opeten of van wie ze de melk drinken. Zie je het voor je?

Ooit was Nederland een delta vol leven en mensen en ouderwetse kleinschaligheid, een kleinschaligheid die inherent niet het anonieme geweld kon voortbrengen van de machines van nu. Dit was natuurlijk niet per se een tijd om naar terug te verlangen (de gereformeerde kerk; stevig patriarchaat; koude winters; geen vloerverwarming; geen cappuccino, geen 4-daagse werkweek).

Nu kunnen we met alle opgedane kennis, gebouwde machines en infrastructuur iets zoveel mooiers maken dan toen, maar desalniettemin lijkt het Nederlandse platteland steeds meer op een agro-industriegebied/logistiek knooppunt met meer geweld en minder leven -- als je durft: kijk eens op Wikipedia hoe het met insecten gaat -- en minder mensen. Sinds 1950 is het aantal boeren met een factor 8 gedaald, terwijl de grootte van de bevolking bijna verdubbeld is. Kapitaloceen komt voort uit het verlangen naar meer boeren en minder (agri-)geweld; en de boeren "zorgen" nu eenmaal voor het grootste deel van het land, daarom zijn wij ook boer geworden.

BPK: Maar er zijn toch heel veel boeren die het beste voor hebben met de natuur etc.?

RB: Zoals voor zoveel tegencultuur is er hier en daar ook plek voor alternatieve boeren in allerlei soorten en maten in het Nederlands bestel; maar wel in de marge.

Zo heb je biologische en biodynamische boeren, boeren die voor een 'markt' voor onbespoten ontstaat doordat diegenen die toegang hebben tot kapitaal (de agribusiness) bepalen hoe de dingen lopen: we noemen het net als anderen DE LOGICA VAN KAPITAAL. Kapitaloceen doet daar niet aan mee en wil dat solidariteit tussen mensen en tussen mensen en ander leven leidend is; DE LOGICA VAN SOLIDARITEIT. Degenen met kapitaal doen er alles aan om de dingen te houden zoals ze zijn, ze hebben zelfs een politieke-PR-bbboeren-partij.

BPK: Waar verlangt Kapitaloceen in een of twee zinnen naar?

RB: Naar landbouw met meer boeren, minder bullshit jobs, en dus meer vrije tijd en veeeel meer niet-menselijk leven. Naar het ontwrichten van het geloof dat het zo moet zijn dat de instituties met veel kapitaal het voor het zeggen hebben. Naar...

BPK: Twee zinnen, stop!

RB: Hou me tegen! Naar het ontwrichten van het geloof dat landbouwgrond altijd economische winst moet opleveren. Naar het ontwrichten van kapitalistisch-realisme an sich. We maken de wereld elke dag zo, en we zouden dat ook anders kunnen doen.

Er is wel een alternatief (het kan wel, zegt d666); deel daarvan is z.s.m. in de praktijk zoveel mogelijk industriële, chemische monocultuur landbouwgrond omvormen tot postkapitalistische lustoorden, met o.a. alle insecten die daarbij komen kijken.
Zonder dat geloof in een mooiere wereld kunnen we de bomen mag planten etc. etc. Maar het ontstaat als vanzelf als je DE LOGICA VAN KAPITAAL weghaalt. Daarvoor wil je (1) land dat niemand toebehoort, (2) land dat nooit meer wordt verkocht en waar het (3) niet om winstbejag maar om solidariteit draait. Paradoxaal genoeg heb je in tijden van kapitalistisch realisme juist toegang tot kapitaal nodig om land van niemand te maken. In het beste geval KAPITAAL VAN NIEMAND, maar dat vind je met onze liberale politiek niet tenzij je bij defensie werkt. Dus tot de politiek veranderd zoekt Stichting Kapitaloceen kapitaal van mensen die het een tijd toch niet nodig hebben, dat komt het meest in de buurt van kapitaal van niemand.

BPK: En hoe ziet dat er in de praktijk uit?

RB: Bij het eerste Lustoord, de Tuinen van de Egel, hebben we in 2021 met 37 rentevrije leningen 394.000 euro opgehaald om 4.5 hectare grond te vrij te kopen (9 voetbalvelden voor het ruimtelijk idee van de fans). Op tien procent ontstond een groentetuin waar voor pakweg 150 mensen groenten geteeld word. Op 50% is verwildering waar veel ander leven haar ding doet, en op 40% een mengeling van allerlei (fruit) bomen en struiken en onkruid, waar af en toe al een peer of een bes te oogsten valt maar ook de reeën rondhangen als tieners zonder huiswerk. Het valt mij op dat je vragen een beetje saai zijn!

BPK: Excuus, ik ben geen interviewer en ik merk ook dat je geagiteerd bent, maar wees rustig en spreek, laat de redelijkheid aan het woord. Er is een wereld te winnen.

Stichting Kapitaloceen

Hoe werkt Stichting Kapitaloceen in juridische zin? Kun je het voor mij visueel maken?

RB: Oké. Niet gemakkelijk. Stichting Kapitaloceen werkt met een juridisch bouwwerk dat het heeft afgekeken van een project in Duitsland dat al sinds 1992 huizen vrijkoopt (Mietshäuser Syndikat). Het koopt huizen één keer, en verkoopt ze nooit meer. Zo heeft het al 207 huizen ontdaan van de logica van kapitaal (onnodig dure huur, veel overwaarde voor een individu, onzekerheid, het uitmelken van de huurders).

De logica van solidariteit van Kapitaloceen gebruikt net als het Duitse project de bouwstenen van het kapitalisme: juridische personen, geld/kapitaal en contracten om een leukere realiteit te scheppen. Het speelt met de bouwstenen van de rechtstaat om lustoorden te kunnen maken terwijl je juridisch bescherming geniet die eigenlijk voor eigendom bestemd is. Zoals je van getrainde juristen mag verwachten is het scala aan bouwstenen dat het Nederlandse recht biedt meer dan toereikend voor Stichting Kapitaloceen.

BPK: Wie zijn de juridische hoofdrolspelers?

RB: Het zijn er vier. In non-alfabetische volgorde: DE BURGER, STICHTING KAPITALOCEEN, DE LANDVERENIGING en DE BOER. En zij spelen samen het volgende spel:

> DE BURGERs lenen samen geld rentevrij aan STICHTING KAPITALOCEEN, of doneren.
> STICHTING KAPITALOCEEN leent al het geld weer uit in de vorm van een rentevrije hypotheek met de Kapitaloceen-voorwaarden aan een voor dat doel opgezette LANDVERENIGING.
> DE LANDVERENIGING koopt een stuk land vrij en verpacht het voor niets aan DE BOER.
> DE BOER verbouwt het land volgens de regels in het pachtcontract, die ook in de hypotheekovereenkomst staan.

En om het nog iets ingewikkelder te maken heeft DE LANDVERENING twee leden: DE BOEREN en STICHTING KAPITALOCEEN

BPK: Waarom zo moeilijk doen?

RB: In de eerste plaats om het idee van eigendom naar onze hand te zetten. Normaal krijg je met eigendomsrecht van land een verzameling aan rechten: je mag het verkopen, verhuren, planten wat je wilt, je mag er jagen, je mag het jachtrecht verhuren, je mag het openstellen of niet, je mag het verkopen wanneer je wilt. Je mag je verrijken, je mag je laten omkopen, je mag mest uitrijden, je mag al het levende-behalve-raaigras doodspuiten, je mag een vergunning voor een megastal aanvragen, je mag SPECULEREN. Door de ingewikkelde juridische constructie van Kapitaloceen knippen we dit op en halen we een aantal rechten weg. Het pootje haken van het concept EIGENDOM is een essentiële stap in het amputeren van de LOGICA VAN KAPITAAL.

De Kapitaloceen-boer heeft autonomie en mag kiezen wat ze plant en wat ze daar mee doet, maar alleen binnen de regels van de stichting (50% niet-mens, 40% gedeeld, 10% mens). De boer mag het land zeker niet verkopen en daar zelf geld aan "verdienen". De landvereniging die juridisch eigenaar is mag het wel verpachten, maar in principe niet verkopen. Stichting Kapitaloceen is niet de juridische eigenaar, maar als financier en lid van de LANDVERENIGING mag ze wel de voorwaarden bepalen waarop er geboerd wordt (die van het lustoord).

De boer betaald net zo weinig pacht als de vogels, namelijk niks (en kan dit bewaken als lid van DE LANDVERENIGING), en hoeft het land zo minimaal winstgevend te laten zijn. Door voor verschillende projecten verschillende landverenigingen op te zetten komt al het eigendom niet bij één instituut te liggen waardoor je niet één grootgrondbezitter krijgt (gaf in het verleden vaak gedonder).

BPK: Maar blijven jullie dan ook niet in de marge?

RB: Dat is een goede vraag, dat hangt een beetje van de leen-bereidheid van de lezer van dit interview af. Maar een ander antwoord is dat die vraag voor linkse mensen met verlangens naar een andere wereld als het goed is - in de huidige realiteit - op haast ieder vlak een pijnlijke vraag is. Ja we zitten in de marge, en dat is niet oké. Kapitaloceen bestaat om daar wat aan te doen, op alle mogelijke manieren (deze campagne, deze krant, maar we willen eigenlijk alles, zie ook ALL IN op pagina 11). Dat doen we samen met onze kameraden bij vergelijkbare initiatieven, maar ook in de politiek en media. We willen terrein winnen, maar het zal niet makkelijk zijn.

Wat Kapitaloceen anders en wellicht effectiever maakt is dat we noch filantropen noch VVD-ondernemers zijn. We spelen waar het ons uitkomt hun spel van kapitaal en recht mee maar waar nodig op onze voorwaarden, met onze regels, gesteund door de vele mensen met onze idealen. Als deze methode van geld ophalen niet (meer) goed genoeg werkt, wees dan niet getreurd, dan zoeken we een andere methode.

BPK: Hoe gaat het nieuwe stuk land dat jullie willen vrijkopen eruitzien?

RB: Dat weten we nog niet. Op de Tuinen van de Egel kwam er elk jaar een nieuwe tuinder bij en nu hebben we eigenlijk geen plek meer voor meer boeren maar natuurlijk willen we groeien. Wie er dan precies gaat boeren op het nieuw vrij te kopen stuk land weten we nog niet precies. Dit is ook, wederom, afhankelijk van de leenbereidheid van jou, lezer, en van de stukken grond die tegen de tijd dat we een mooi bedrag hebben opgehaald te koop zijn en waar dit dan is. Ook hoe het land bewerkt en met rust gelaten zal worden kunnen we nog niks over zeggen. Mag je er bomen planten, leuk! Dan planten we waarschijnlijk een heleboel bomen. Is het bestemmingsplan agrarisch met open landschap als kenmerk dan mag dat niet en zullen we iets anders bedenken. Waarschijnlijk allerlei mooie vaste bloemen zoals de kleine en grote pimpernel en juffertje in het groen.

BPK: Zijn er hedendaagse voorbeelden van postkapitalistische lustoorden?

RB: Mietshäuser Syndikat laat zien dat het kan met 260 miljoen in maart 2025 (meer dan een kwart miljard!!!) aan vastgoed in collectief non-eigendom net als vele andere collectief (non-)eigendom projecten die je ook in Nederland vindt -- kijk eens op collectiefeigendom.nl. Daar zie je vele voorbeelden van lustoorden.

Als deze ronde de beoogde 500.000 euro ophaalt, dan heeft Kapitaloceen voor ongeveer een miljoen euro aan vastgoed vrijgekocht; een klein maar fijn begin.

BPK: Bedankt, ik vond je antwoorden O.K.

NON EIGENDOM ≠ KAPITAALACCUMULATIE

Als jij geld aan Stichting Kapitaloceen uitleent zorg je ervoor dat op vier plekken minder geld verdiend wordt:

- Jij krijgt geen rente (let op: dit is een goed ding)
- De bank gebruikt jouw geld niet voor (criminele) zaakjes en dus wordt er geen geld verdiend met jouw spaargeld (logischerwijs een goed ding)
- Het uit de markt gekochte land genereert geen kapitaal want er wordt geen rente op lening/hypotheek betaald en er is nooit overwaarde voor een landbezitter.
- Op het land wordt minder geproduceerd > minder winst > dus minder geld.

De (juridische) structuur van kapitaloceen-vrijkoop-projecten is dus zo ontworpen dat je kunt spreken van land dat *van niemand is* dat is vrijgekocht met kapitaal *dat (even) van niemand* is.

Heel kort gezegd betekent *van niemand* dus o.a. dat iets (land of kapitaal in dit geval) niet meer participeert binnen een systeem waarin het bestaat om meer geld te creëren.

MANIFEST
VAN STICHTING KAPITALOCEEN

Goedendag in het kapitaloceen,

Waarom zouden we accepteren dat de landbouwgrond in Nederland een grote lap monocultuur is?

Dit is een experiment tégen de monocultuur. Doe mee!

Toegang tot land
Stichting Kapitaloceen heeft als doel om kapitaal bijeen te brengen voor het vrijkopen van landbouwgrond die voorheen werd gebruikt voor monocultuur/intensieve veeteelt. Van deze grond leven vanaf het moment dat het gekocht is een kleine groep mensen en een hoop ander leven samen. En samen beslissen ze, zo goed en zo kwaad als dat gaat, wat er gebeurt. In eerste instantie wordt de grond als volgt verdeeld: minimaal vijftig procent van de grond is gereserveerd voor niet-menselijk leven; maximaal tien procent voor mensen; en op de rest (maximaal 40%) wordt gedeeld en samen geleefd.

Gesimplificeerd lijkt dit op een kleine ecologische tuinderij, een groot en extensief 'voedselbos' en veel plek voor ander leven om te doen waar het zin in heeft. De landbouwer betaalt voor het gebruik van de grond – op voorwaarde dat ze niet te veel neemt – evenveel als de vogels met wie ze samenleeft: niets. De stichting verleent toegang tot land aan hen voor wie "de markt" dit niet kan: idealisten en niet-menselijk leven.

Land uit de markt
Stichting Kapitaloceen is een postkapitalistisch experiment in een kapitalistische ruimte (vaak een ruïne). Een experiment dat kapitaal nodig heeft, maar het weigert te accumuleren.

Geldschieters doneren hun kapitaal, of stallen het tijdelijk bij de stichting door middel van rente-vrije leningen. Iedere keer als leningen aflopen worden passende nieuwe gezocht. De grond wordt in (en uit) principe nooit verkocht, dit wordt gewaarborgd door de structuur van de stichting. Land wordt zo effectief uit de markt gehaald en afgeschermd van haar grillen en geweld.

Het stichting-Kapitaloceen-mes snijdt zo aan drie (!) kanten: het zorgt voor toegang tot meer land (voor idealistische boeren en niet-menselijk leven), koopt land uit de markt én haalt kapitaal uit de circulatie. Door mee te doen wordt jouw kapitaal (tijdelijk) niet gebruikt voor het genereren van nog meer kapitaal, met als gevolg niet nóg meer productie, meer plastic en meer afval.

We zijn begonnen met één stuk landbouwgrond. Nu de eerste idylle op poten staat breiden we uit, met andere mensen op andere plekken.

Een andere omgang
We willen iets anders dan de huidige omgang tussen mensen en haar omgeving van niet-mensen; een relatie die vaak wordt geregeerd door winst (voor een klein deel van de mensen) en sterfte† (bij de rest). Wij weten niet precies hoe dat moet. Daarom is dit een lokaal experiment dat zich afvraagt ‘hoe beter te leven’ en geen blauwdruk voor ‘hoe het moet’.

DE LOGICA VAN DE EGEL

Dialoog tussen Weia Reinbout en Rymke Wiersma

W Weet je waar ik aan denken moet, nu we hier zo rondlopen?
R Akigoloké! Het alternatieve dorpje dat er nooit gekomen is. Maar als ideaal bleef het bestaan. Jij bedacht die naam.
W Ja! Akigoloké is het omgekeerde van Ekologika. Een plan voor een radicaal dorpje met twintig tot dertig mensen.
R Maar als het aan jou had gelegen hadden we vóór die tijd al ergens in België gewoond, met ons tweetjes, in een of ander vervallen schuurtje ver weg van alles, op het heuvelige 'platteland'.
W Hallo, dat was net over de grens, een huisje met een enorme schuur, groot genoeg voor een concertzaaltje of zo.
R Ik wilde ook wel buiten de stad wonen, maar dan met een groep. Oorspronkelijk ging het trouwens om een vrouwendorpje.
W O ja, eerst maakten we plannen voor Tangenland, een technische vakopleiding, in een verlaten klooster. Met de kapel als concertzaal.
R We fantaseerden er veel over. Jij zat bij, hoe heette dat? O ja, de Steungroep technische vrouwen! Veel timmervrouwen, loodgietsters en anderen hadden slechte ervaringen opgedaan in vakopleidingen tussen voornamelijk mannen. Daarom wilden jullie met een stel vrouwen een feministische opleiding beginnen. Er was een klooster in Limburg dat leeg stond, het klonk veelbelovend. Jullie zouden les gaan geven en ik zou meegaan. We zouden ook daar een drukkerij kunnen beginnen, en ik wilde brood gaan bakken, er zou een moestuin komen. Jammer genoeg ging dat klooster aan jullie voorbij.
W Het plan ging niet door. We hebben het hier over 1979.
R Toen is het plan ontstaan denk ik. In dat jaar kenden wij elkaar nog niet eens! We hebben met onze drukkerij nog een folder voor Tangenland gedrukt, dat moet rond 1983 zijn geweest, dus het plan heeft heel wat jaren bestaan.
W Akigoloké was vervolgens veel radicaler. Veganistisch. Veganistische tuinbouw zelfs, die was er toen niet of nauwelijks.
R Dat plan ontstond eind jaren tachtig, we waren toen met een groepje intensieve vrienden, de bende van vijf. We wilden het serieus opbouwen, we filosofeerden erop los en maakten allerlei keuzes in het dagelijks leven. Veganistisch, maar ook biologisch eten, geweldloosheid, en zo nog wat dingen. Het leek ons belangrijk het over al die dingen met elkaar eens te zijn voordat je in een dorpje intensief gaat samenwonen.
W En zo kwamen we op de 'drempels'.
R Om geestverwanten op te sporen schreef een van ons aan de hand van die basisideeën een boekje. Wacht, ik heb de tekst hier bij de hand. De eerste 'drempel' was 'zin hebben in anarchisme'. Best sympathiek eigenlijk: het gaat erom anarchisme als ideaal te zien, als iets om naar te streven. Dat zal niemens op dit moment volledig lukken, maar dat is ook niet waar het om gaat. Het tweede punt is: 'geweldloosheid het nastreven waard vinden'. Je ziet dat we het zo formuleerden dat het niet als autoritaire regels opgevat kon worden.
W En het derde punt?
R Skepticisme! Daarmee bedoelden we een kritische, onderzoekende houding. Niet met waarheden wapperen, het niet erg vinden ergens nog vraagtekens bij te houden.
W Het ging bij elk punt dus om een filosofische blik.
R Ja, ook al sta je in de puree te roeren! Vierde punt: veganisme, wat ook inhield dat we geen huisdieren wilden. Alle dieren vrij! 'Het dorpje zien we als een plek om veganistiese ideeën verder te ontwikkelen en te verspreiden. Onder andere door veganistiese landbouw uit te proberen.' Verderop in het boekje staat: 'De grootste vrijheid en maksimale ontplooiing van ieder beest is maar op één plek gewaarborgd: in de natuur, in het wild.'
W Vijfde punt?
R Biologisch eten. Niet meedoen aan het vergiftigen van grond, planten, insecten, vogels en zo voort. Voor ons betekent dat: echt álles biologisch, honderd procent. Of uit het wild natuurlijk, in elk geval zonder gif en zonder kunstmest. Dat je honderd procent veganist bent begrijpen veel mensen wel, nou, voor ons ligt biologisch/wild in het verlengde daarvan: door gif gaan insecten dood, en daardoor ook weer muizen en vogels. Onbiologische landbouw is in feite niet veganistisch.
W Zelfs niet eens vegetarisch!
R We moesten er in de jaren tachtig wel lekkere dingen voor laten staan. Chocola, bananen…
W Het duurde járen voordat die dingen biologisch te krijgen waren.
R Van de chocola was er eerst maar één merk en daarvan slechts twee soorten: melk en puur. Dus voor ons maar één keus.
W Heel overzichtelijk.
R En de bio-bananen, dat waren van die hele kleintjes toen. Pas later waren de 'gewone' grotere bananen te krijgen. Maar in elk geval, we snoepten er heerlijk van.
W Ja, maar als die dingen er niet biologisch geweest waren, dan hadden we gewoon genoten van andere dingen, zoals we die jaren daarvoor ook gedaan hadden.
R Het zijn luxeproducten, extraatjes. De basisproducten kopen we liefst van dichtbij. Waarom zou je appels uit Argentinië moeten eten of sinaasappels uit Zuid-Afrika? Aardbeien in de winter, ook zoiets raars, het is juist leuk als niet altijd alles kan.
W En dan hadden we natuurlijk de kwestie van de genotmiddelen.
R Ja, zesde punt: geen enkel genotmiddel gebruiken. Daarachter staat: 'Zegt iets over of mensen zichzelf willen zijn.' Dit punt was een van de hete hangijzers.
W Niet roken, dat was toen erg nodig om te zeggen, heel veel linkse groepen stikten van de rokers.
R En de rest stikte bijna van het meeroken.
W Dan was er ook nog een drempel over uiterlijk.
R Het ging ons erom anderen niet op hun uiterlijk te beoordelen. De begrippen mooi en lelijk vonden we discriminerend en een vorm van verdinglijking. Het ging ons ook om onopgesmuktheid, een vorm van openheid.
W Dat waren dus de beruchte drempels?
R Ja, eigenlijk waren het meer uitgangspunten. Het was natuurlijk niet de bedoeling dat mensen, omdat ze graag mee wilden doen, zich aan deze 'drempels' zouden aanpassen. Het was een uitnodiging voor de mensen die dit net als wij goede ideeën vonden. Je zou kunnen zeggen dat de mensen van het Kapitaloceen ook drempels hebben voor wie de vrijgekochte grond wil bewerken: tien procent voor een moestuin voor mensen, een deel gedeeld met de niet-mensen en van een groot deel blijven de mensen gewoon af. Daarnaast natuurlijk ook geen gif gebruiken, geen dierlijke mest, behalve de poepjes die de dieren spontaan achterlaten. Je stapt erin als het concept je aanspreekt, en anders doe je gewoon niet mee. Voor wie het allemaal te radicaal vindt zijn er talloze andere wegen te bewandelen. Zo was dat ook natuurlijk bij Akigoloké: hier is ons plan, kun je je vinden in deze ideeën, doe dan met ons mee.
W Er was daarnaast nog meer dan genoeg stof om over te praten, en dat zijn we dan ook fanatiek gaan doen. Op de drempels kwam van anderen, die het niet met onze ideeën eens waren, voorspelbare kritiek, 'je moet mensen vrij laten' en zo.
R Die wilden per se kippen of geiten houden.
W Die ze dus niet vrij lieten! Zulke vrijheid hoort bij liberalisme, niet bij anarchisme. Intussen waren we met een groep leuke mensen. In totaal zullen het er een stuk of twintig zijn geweest.
R Ja, en van die twintig waren er een stuk of twaalf die er een paar jaar bij hebben gezeten. Eentje die het vrij snel voor gezien hield snapte niet waarop we nog wachtten: hij woonde zelf in een caravan in de buurt van Ruigoord. Wij wilden alles eerst met elkaar doorpraten, maar het ontbrak ons ook wel aan daadkracht. Die hadden we trouwens wel op ander vlak. Voor mij stonden muziekmaken, schrijven en onze boekmakerij op de eerste plaats. Ook hadden we grote en kostbare spullen: een kopieerapparaat, een snijmachine, een drumstel, een piano, saxofoon, basklarinet en nog andere instrumenten. Daarmee zag ik mezelf niet in een caravan of in een lekkende schuur zitten. Er zou dus een echt goede plek gevonden of gebouwd moeten worden.
W En we hadden geen enkel idee hoe we aan geld moesten komen. Het idee van renteloze leningen kwam niet bij ons op.
R Ook omdat toen niemens in onze kringen geld had. En bovendien, bij het Kapitaloceen gaat het niet om wonen, maar om grond vrijmaken voor de natuur, en om voedsel verbouwen. Daar ligt het accent meer op het algemeen belang. Ook bij ons plan was dat uiteindelijk zo, maar het uitgangspunt was toch een alternatieve manier om samen te wonen. Op wandelingen en tijdens fietstochten keken we goed om ons heen.
W Er was een leuke ruïne bij de Oude Willem, in de buurt van de anarchistische camping in Appelscha.
R Ja, daar struinden we dan rond, we fantaseerden wat af. Ondertussen bleven we boeken schrijven en muziek maken.
W En we bleven met Aki bij elkaar komen, samen eten en praten. Eerst over de drempels, daarna over de wereld en omstreken, veel filosofie, hartstikke leuk, en belangrijk. Maar het dorpje kwam er nooit, dat plan ging in de ijskast. En we hebben niet eens een ijskast!
R Wij tweeën bleven erover praten, terwijl de groep meer een eet- en praatgroep werd en steeds verder uitdunde, doordat mensen hun aandacht verlegden, gingen verhuizen, studeren, samenwonen met iemand die andere ideeën had.
W We waren trouwens wél praktisch, want we hebben veel papier bedrukt. Eerst met de drukpers, later via kopieerapparaat en printer. Boeken, maar ook ons tijdschrift Aardig, waarin ook al die Aki-discussies in vastgelegd zijn. Hoeveel abonnees hadden we?
R Niet meer dan vijftig, en daar waren ook nog ruilabonnementen bij: tijdschriften die ons in ruil voor Aardig hun nummers toestuurden.
W In elk geval hebben we gezorgd dat alle nummers van Aardig in een archief opgeslagen zijn, het IISG (internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis). Ooit promoveert iemand erop, iemand die óók niet praktisch is!
R En nu lopen we hier, en voelt het alsof we ineens in een andere utopie rondlopen, anders dan Akigoloké, eigenlijk nog veel beter…

Motmug zoals waargenomen op de Tuinen van de Egel. September 2026.

W Alleen al omdat er niet alleen woorden zijn, maar ook een stuk land met van alles erop en eraan.
R Het leukste vind ik nog dat meer dan de helft ervan voor de dieren is, sterker nog: voor de niet-mensen, dus ook planten en paddenstoelen en schimmels.
W En bij het Kapitaloceen weigeren ze mee te doen aan het kapitalisme.
R Eigenlijk heel bemoedigend dat blijkbaar best veel mensen het land-vrijkopen willen steunen, zowel met leningen als met giften.
W Ja, het Kapitaloceen-verhaal zit goed in elkaar!
R Hoe zou het gelopen zijn als we begin jaren negentig mensen met zulke ideeën tegengekomen waren?
W Dat zou vast heel leuk en inspirerend geweest zijn, net als nu, we hadden vast kunnen samenwerken, maar wij zijn geen bevlogen boeren.
R Hm, fruit plukken, een beetje wieden af en toe, wat snoeien, veel verder gaat het niet inderdaad.
W Niet iedereen hoeft boer te zijn natuurlijk.
R Toch is het niet óf-óf. De boeren van het Kapitaloceen weten van aanpakken, en daarnaast lezen ze ook nog heel wat, lijkt me. En ze maken een krant! Daar ben ik heel benieuwd naar!
W Wij schreven in Aardig ook wel over gezamenlijk eigendom, of beter non-eigendom. Niet alleen over grond en huizen, die wilden we zeker delen, of niet-bezitten, maar ook over de spullen die je gebruikt. Er waren toch wel wat dingen die we 'zelf' wilden hebben, bril, passende schoenen, onderbroeken…
R Allemaal erg onhandig om te delen.
W Maar boeken bijvoorbeeld, ik heb er heel veel, maar niet een daarvan hoef ik per se zelf te bezitten. In Aki was er natuurlijk een bibliotheek gepland, maar je kunt nog verder gaan, zoals Kapitaloceen laat zien. Land niet gezamenlijk bezitten, maar vrijkopen. Zoals slaafgemaakten vrijgekocht konden worden.
R In het huis waar we nu wonen is de boekenkast op jouw kamer ook bedoeld als bibliotheek.
W Ja, want intussen, terwijl we nog plannen maakten voor Akigoloké raakten we betrokken bij een heel ander project.
R Het Groene Dak, een plan voor een ecowijk in Utrecht. Ecologische wijken, daar waren er toen nog niet veel van, zeker niet met sociale huurwoningen. Hier geen grond die is vrijgekocht, maar wel een mooi groen binnenterrein, op de plek waar eerst een gewone straat zou komen. En een in eigen beheer gebouwd tuinhuis waar vergaderd en gefeest kan worden. Dat is betaald uit giften, subsidies en leningen.
W De wijk is in vier jaar tijd uit de grond gestampt, door de toekomstige bewoners. In 1993 verhuisden we daar naartoe.
R Ik was vooral actief in de krantgroep, maar jij bent superactief geweest in allerlei werkgroepen.
W En ik was een tijd voorzitster, in de tijd dat we alles nog moesten bedenken en er talloze keuzes gemaakt moesten worden. Ik heb ervoor gezorgd dat er nooit gestemd hoefde te worden. Ook bij andere voorzitters, later, is dat zelden of nooit gebeurd.
R We konden helemaal zelf bedenken hoe we wilden wonen en hoe ons huis eruit zou zien – nou ja, voorzover dat dan betaalbaar was voor een huurhuis, we hadden in een latere fase helaas wel met een woningbouwvereniging te maken. We bedachten een woonvorm met onze bende van vijf. We kenden elkaar al zo goed dat we allemaal een eigen keukenblok wilden, maar wc (een compostplee), douche, verwarmingsketels, boiler en zo werden wel gedeeld. Evenals een muziekruimte, en een aantal praktische ruimtes: een gereedschapskamertje met werkbank, en natuurlijk ons winkeltje, onze voko, met biologisch-veganistische houdbare producten. Best mooi allemaal.
W Maar we zagen het toen als een tussenfase…
R Als een soort springplank naar Akigoloké.
W Dat is het niet geworden, ook al zijn we nog lang op zoek geweest naar ecologische wijken die verder gingen in duurzaamheid dan Het Groene Dak.
R En in keuzes, zoals veganisme, biologisch eten, autoluw…
W En nu wonen we zó lang op een als overbrugging naar Akigoloké bedoelde plek en zijn meerdere pogingen voor een nog ecologischer huis mislukt, dat het zo wel zal blijven. Maar nu zijn er dus ineens anderen die het wél lukt om een plek te creëren, en nog wel een waar geld onkapitaal wordt. Behalve lekkere tomaten bloeien hier ook lekkere ideeën.
R Ja, zeker, en vergeet de worteltjes niet! Proef er eens een! Het is trouwens mooi dat dit eerste stuk grond 'De tuinen van de egel' gedoopt is. Een van onze eerste uitgaven was een boekje dat 'De egeltjes' heet. De egeltjes in het boekje voeren actie om het autoverkeer weg te krijgen – en dat lukt! Zo gaat het in 'De tuinen van de egel' ook vast lukken, sterker, in feite is het al gelukt: er is grond, er zijn mensen die een deel ervan bewerken, er gaan elke week kratten vol groente naar de vaste klanten, het loopt allemaal als een (heel duurzame) trein, en het zijn (misschien is dit nog wel het belangrijkste) ook nog eens bijzonder leuke en aardige mensen, die heel leuk met elkaar omgaan.

Van kapitaal intensief naar gemeenschap gedragen

Door Roby Lalkens

In Nederland zijn twee ‘beroepen’ waarbij het cruciaal is waar je wieg staat: koning(in) en boer. Dat is onbegrijpelijk in een democratisch land met een ‘vrije’ markteconomie waar politiek Den Haag de mond vol heeft van voedselzekerheid. Er is niets democratisch of vrij aan de manier waarop in Nederland voedsel wordt geproduceerd, laat staan hoe deze wordt verdeeld of wie eraan verdiend. Als we daadwerkelijk waarde hechten aan Nederland als agrarisch land, moeten we het niet alleen hebben over het recht op stikstofuitstoot, maar ook het bezit en de toegang tot landbouwgrond en (on)roerend goed bevragen.

Koning(in) of boer?

Charlie en ik zijn niet geboren in zo een wieg. Toch willen we een rol spelen in de voedselvoorziening op een manier die past bij ons wereldbeeld. Dit betekent een manier van produceren die onze omgeving in acht neemt, de niet-menselijke natuur, maar ook juist de mensen. Dus zonder chemie, divers in gewassen en met niet-productieve beplantingen. En eentje die minder afhankelijk is van een neokoloniaal systeem dat leunt op uitbuiting, onderdrukking en problemen exporteert.

Wat zes jaar geleden begon als een voorzichtige verkenning van kleinschalige voedselproductie voor een lokale markt, is gegroeid tot een groentepakketten bedrijf met 1,5 hectare vollegronds teelt en ruimte voor groei qua markt en ‘beschikbare’ grond. Ons bedrijf is gevestigd op een bestaand biologisch bedrijf, Eikemaheert te Loppersum. Piet Glas en Angela Rijnen runnen al ruim 10 jaar een gemengd bedrijf met appels, kleinfruit, vleeskuikens en akkerbouw, met een focus op de lokale afzet. Een waanzinnig gelukkig gevonden combinatie. Piet en Angela hebben veel werk gestopt in een ecologisch en sociaal ingestoken bedrijf, maar hebben geen opvolging. Wij hebben wat meer jaren over om met vergelijkbare waarden die intentie voort te zetten, maar zonder land of financiële middelen om dit alleen voor elkaar te krijgen.

Ons bedrijf wordt gedragen door een gemeenschap die verder reikt dan onze afnemers. Transparantie ligt daarbij aan de basis. We zien dat dit in andere sectoren, niet alleen in de voedselproductie, ontbreekt. Je zou het ‘’georganiseerde onverantwoordelijkheid” kunnen noemen: het bewust afstand doen van of ontlopen van verantwoordelijkheden in een anonieme keten. Hierdoor zijn de herkomst van producten, de arbeidsomstandigheden, daadwerkelijke kosten en winsten niet traceerbaar.

Door een open boekhouding weten onze afnemers precies waar hun geld naar toe gaat en blijkt de bereidheid om meer te betalen groot. Dit doen zij middels een solidair betaalsysteem: ons werk wordt gecompenseerd afhankelijk van hun besteedbaar inkomen. De combinatie van solidaire betaling en vaste afname geeft ons de ruimte om die extra stap te zetten op sociaal en ecologisch vlak zonder daar economisch op in te leveren. Let wel: het is nog steeds geen vetpot.

Wij proberen door middel van het telen van groente mensen bewuster te maken van de invloed die je als consument hebt op hoe iets geproduceerd wordt en hoe ons landschap er uit ziet. Onze liefde voor het Groninger landschap en het werk wat komt kijken bij het cultiveren hiervan delen we met de buurt. Hierdoor is onze gemeenschap groter dan enkel de afnemers van onze groenten. We ruilen betonplaten voor groentepakketten met een intensieve veehouder (750 melkkoeien), kunnen terecht met al onze vragen rondom bodembewerking bij (bio)akkerbouwers, lenen de kilverbak van de tulpenboer. Regelmatig komen oude (chemische) tuinders kijken hoe alles ervoor staat en als de trekker stuk is of we een werktuig willen aanpassen, dan is de werkplaats van de buurman inclusief alle kennis en kunde altijd beschikbaar. We komen in contact met mensen waarvan we in eerste instantie dachten mijlen verwijderd te zijn.

Zo heeft een toch best radicaal idee van een soort anarcho-agro-ecologisch voedsel initiatief ineens een draagvlak die de grenzen van het politieke spectrum overstijgt. En volgens mij komt dat omdat de voordelen snel zichtbaar zijn. Er zijn twee jonge mensen die een boterham verdienen in een sector die voor velen steeds minder perspectief biedt. Het landschap wordt diverser, eigenlijk zoals de oude garde het zich herinnert van voor de verkaveling. Iedereen die eet van onze productie, herkent de kwaliteit ervan, ziet de liefde die er in wordt gestoken, maar ook de moeite die het kost. De buurt neemt graag iets over van die moeite en verbindt zich hierdoor op een nieuwe manier met het landschap.

En dan komen we aan bij de grote uitdaging. Het land en de schuurruimte huren we van Piet en Angela, de marktwaarde van hun bedrijf loopt in de miljoenen. Een hectare kost hier in de regio al gauw 130.000 euro, terwijl je dit met landbouw nooit kan terugverdienen. Dus wie wordt hier beter van? Voor miljoenen een lening bij de bank en na 30 jaar alles weer doorverkopen voor de dan geldende marktwaarde inclusief de rente die je zelf ooit hebt betaald, dan wordt die grond alleen maar duurder en zullen op den duur nog weinig boeren over zijn. We zullen op zoek moeten naar een manier om de landbouwgrond weer van de gemeenschap te maken.

Landbouwgrond als gemeengoed, gedragen door en gefocust op de gemeenschap, is de enige weg naar een toekomstbestendige voedselvoorziening. Het is geen nieuw idee, het collectiviseren van landbouwgrond, het was mooi geweest als dit was gedaan in een tijd dat de hectares voor de helft weg gingen. Maar des te groter is de noodzaak het nu te doen en de stap van kapitaal intensief naar gemeenschap gedragen te maken.

WAARDELOOS CULTUURLANDSCHAP

Door Jansien Verdagelsraad

Links- en rechtsom de Tuinen van de Egel ligt voornamelijk grasland afgewisseld met hier en daar een jaar mais of suikerbiet. Op één na boeren alle boeren hier industrieel. Met sommigen hebben we een prima buur-boer-relatie, al zien we ze niet zo vaak. Soms maken we praatjes als we ze tegenkomen, over boeren dingen, hoe het vroeger was, nodigen ze uit voor koffie. Het zijn voornamelijk koeienboeren. Hun koeien staan op stal en de boeren telen eten voor de koeien. Dat gaat zo efficiënt met moderne productiemiddelen dat ze maar heel soms hoeven te komen kijken. Het werk op het land besteden ze vaak uit aan de loonwerker, die grote machines heeft. Het zijn vriendelijke mensen, het is jammer dat we ze niet vaker zien. Ze werken lange dagen, veel alleen. Het landschap dat hierbij hoort is saai, monocultuur, weinig anders dan gras en mais. Cultuurlandschap noemt men het.

Vroeger was het anders. Dat was niet per se beter, maar wel gezelliger. Meer rugpijn, maar ook atletischere lichamen. Toen moest je met z'n tienen het hooi binnen halen (nu alleen, in de gps-gestuurde trekker), of schoffelen (nu landbouwgif spuiten, alleen, in de gps-gestuurde trekker). Ergens lijkt dat meer op het werk dat wij doen. Wij zijn vaak samen aan het werk, met een klein groepje kleine boeren. We praten, zingen liedjes, af en toe komen er mensen op bezoek, en rondom de groenteteelt is er veel plek voor ander leven, daar zingt de grasmus of verstopt zich een reetje, al is ze niet meer echt bang voor ons.

Het lijkt wel 1500, Marx zou zich omdraaien in zijn graf. En wij ook. Want dit is ook niet de bedoeling. Een soort verheerlijking van het kleine harde boeren leven. Ja, we werken soms best hard, in de kou en de regen, maar we willen best luxe boeren zijn, want waarom zou je 7 dagen per week ploeteren met een kapotte rug als je ook de technologie hebt om efficiënter te werken, al is het maar met wielschoffel en irrigatiecomputer.

John Berger schrijft in het voorwoord van Het Varken Aarde dat het cultuurlandschap van 1500 ook niet iets is om naar terug te verlangen als mensen (voor ander leven was de inefficiëntie wel degelijk prettig), omdat de kleine boer wordt uitgebuit door de machthebbers; "… nobody can reasonably argue for the preservation and maintenance of the traditional peasant way of life. To do so is to argue that peasants should continue to be exploited, and that they should lead lives in which the burden of physical work is often devastating and always oppressive. … in a just world such a [peasant] class would no longer exist". [1] En zelfs al word je niet uitgebuit als peasant, we mogen, nee moeten meer willen dan de kleine zelfvoorzienend-hardwerkend-lichtelijk-afzienend maar ethisch puur handelend handen-in-de-aarde boer. Dit heden wat kijkt naar vroeger willen we niet.

En er is ook nog een ander vroeger waar het cultuurlandschap graag op teruggrijpt. Een cultuurlandschap via retroplaatjes van hoe het Nederland er in 1500 uitzag, toen er aardappeleters op het land werkten. Je kunt subsidie krijgen om dat met grote machines op grotere schaal na te maken. Je kunt dan doen alsof er nu een Nederlandse Boer bestaat die daar altijd al was, in dat ouderwetse landschap, met die windmolen (niet die moderne van nu) op die klompen. Bijkomend voordeel voor agropopulistisch rechts is dan dat je kan zeggen dat we anders zijn dan "de mensen die hierheen komen", bijvoorbeeld omdat ze met Nederlandse wapens worden gebombardeerd. Dat "cultuurlandschap", schrijft Eva Meijer in haar stuk voor deze krant, rijmt mooi met de fascistische verlangens van mensen als Wilders en Baudet. Hun cultuurlandschap is het verlangen naar een puur Hollands landschap van een vroeger dat niet bestaan heeft.

Maar, we maken wel nieuwe cultuur in het landschap. En voor cultuur heb je mensen en dieren nodig. Die zijn er nog maar amper op het Nederlandse platteland wat vooral een (melk)fabriek is geworden. Tussen 1950 en 2025 is het aantal boerenbedrijven met een factor acht geslonken, zeven van de acht boerderijen bestaan niet meer. En als er nog mensen zijn, zitten die meestal alleen in een zelfrijdende trekker met radio Veronica. Laten we het over de terugloop van dieren maar helemaal niet hebben.

Wij willen graag weer meer boeren. Buiten schoffelen met elkaar is leuk. Hier verlangen we naar, om lachend en zingend genoeg eten te maken voor mensen met zo min mogelijk geweld. En dit verlangen is ook politiek. We willen een cultuurlandschap waar mensen niet worden uitgebuit, insecten niet worden doodgespoten. Ja, laat robots wat van het werk doen, maar verdeel de winst dan onder de mensen.

We verkopen direct aan mensen die we leren kennen, waarmee we lachen in het buurthuis. De rijken moeten veel betalen voor hun groenten, de minder rijken moeten minder betalen. Daardoor kunnen wij wat inefficiënter zijn en hoeven de mensen die onze groenten eten zich geen zorgen te maken over zoiets banaals als geld. We verdienen weinig, maar genoeg.

Dit soort Kapitaloceen boeren kunnen er overal in Nederland zijn. Prima, ze LARPen her en der die veenweide-akker voor de weidevogel. Ze worden bovendien geholpen door moderne elektrische machines. O ja, en ze hoeven geen pacht te betalen aan geen landheer, zo kunnen de boeren ander leven verder met rust laten, of ze gaan vriendschappelijke banden met ze aan.

Met Rust

Met rust laten? Wat is dat dan? Dat is wel makkelijk, niks doen en zeggen dat dat samenleven is. Ja dat is misschien zo, en we zien soms dat mensen dat niet helemaal snappen. Ook in de buurt, waar roddels rondgaan dat we een kantoor op de zuid-as hebben (we hebben ooit als grapje een klavertje in de Groene geplaatst, dat we een kantoor zochten op de zuid as, we snappen onze grapjes zelf meestal wel maar anderen soms niet), dat we alles met diesel doen (we hebben een klein trekkertje ja, klopt) en dat we rare mensen zijn (klopt ook). Toch snappen we natuurlijk ook best dat als je jarenlang de mooiste, grootste, zoetste maar ook meest bespoten kersen en aardbeien hier aan de straat kocht (dat kon tot 5 jaar geleden voordat wij er waren), en dat er dan daarachter een in keurigheid aangelegde en onderhouden kersenboomgaard lag, en dat dat er dan nu in een vreemdsoortig verwaarloosde, verwilderde stilte bij ligt, dit ergens een steek in je cultuurlandschappelijk hart is. Voor degene die een beeld van de kersenboomgaard willen, lees de bijdrage van Hannah van Binsbergen in De Gids nummer 4 van dit jaar, gewijd aan de Tuinen van de Egel. Hier een fragment wat de sfeer wel vat:

Spuug de pit uit
Bloed de vrucht uit
Zeg: mijn kind is dood
Geboren, wijs je zusters
Als getuigen aan. We zullen
De vogel die dit verklapt
Vinden, we zullen hem
Binden. Zelf zullen we zwijgen
Als een boomgaard vol doden

De Tuinen van de Egel bestaat maar voor 10% voor mensen in de vorm van groenteteelt, de rest is hoofdzakelijk voor ander leven. Voordat Kapitaloceen het land vrijkocht was het dus een fruitteeltbedrijf waar op industriële wijze kersen, pruimen en aardbeien werden geteeld. De bomen stonden in rechte rijen, elk jaar kort gesnoeid, in zwart gespoten grond zonder iets van ondergroei. Iedereen kreeg hun voedsel en water en chemie via een infuus. Naast bomen stond het land vol met stalen constructies die aardbeien in bakken op plukhoogte tilden. Het grootste deel van het jaar leefden het grootste deel van de gewassen onder grote stukken plastic, om hen te beschermen tegen het weer (de kou en de regen) en beestjes.

Deze industriële erfenissen troffen we aan, en moesten we ons linksom & rechtsom tot verhouden. Hoe dan? We zouden (als we het geld hadden) alle kersenbomen kunnen ruimen, de tonnen aan in beton verankerde paalconstructies en de kilometers aan plastic netten die over de voorjaarskersen hingen, kunnen laten weghalen en vervolgens met een leeg vel papier kunnen beginnen te tekenen aan een piekfijn gesubsidieerd biodiversiteitsplan, inclusief beheerplanning. Dit zou ons tot prima Nederlandse natuurboer-cultuurlandschap-beheerders maken. De grond zou naadloos een plek kunnen krijgen binnen de bestemmingsplannenboekhoudingen waarbij er hier een natura2000 is, daar een ingezaaide bloemrand, zodat er daar een elk-ander-leven-dan-gras-moet-dood akker mag zijn. Deze Nederlandse beheerdrang leidt tot prachtig beheerde natuur (zie Natura3000) maar is, zou je kunnen zeggen, uiteindelijk een boekhouding waar er voor elke ene kant van de medaille ook een andere is. Dit kan ook anders.

Rogier van Reekum en Willem Schinkel schrijven in hun Theorie van de Kraal hoe ieder model of experiment dreigt te worden over gecodeerd door een esthetiek van omheining. [2] Nu zou een mensenhek waar andere dieren (behalve misschien honden en katten) geen last van hebben om onze 50% geen gek idee zijn. Maar de omheining van Willem en Rogier verwijst hier volgens mij eerder naar een cultuur-, mentaal-, bestuursmatige omheining. Zoiets als die gedachte van net: 'wat als we al die kersenbomen nou weghalen en een alomvattend biodiversiteits++ plantplan maken om ... etc etc etc' zie bovenstaande. Nu doen we dit hier en daar ook best. We planten bomen, halen wat bomen weg maar we verzetten ons ook tegen deze omheining om alles te willen weten, vormgeven en controleren.

Hoe verzet hiertegen eruit ziet weten we niet precies. Het behelst in ieder geval iets van een accepteren van de ruïne waar we inzitten en een op afstand houden van de te snelle en makkelijke pogingen tot inkapseling in bestaande categorieën. En ook: een op afstand houden van een hoop op een soort terugkeer naar de perfecte

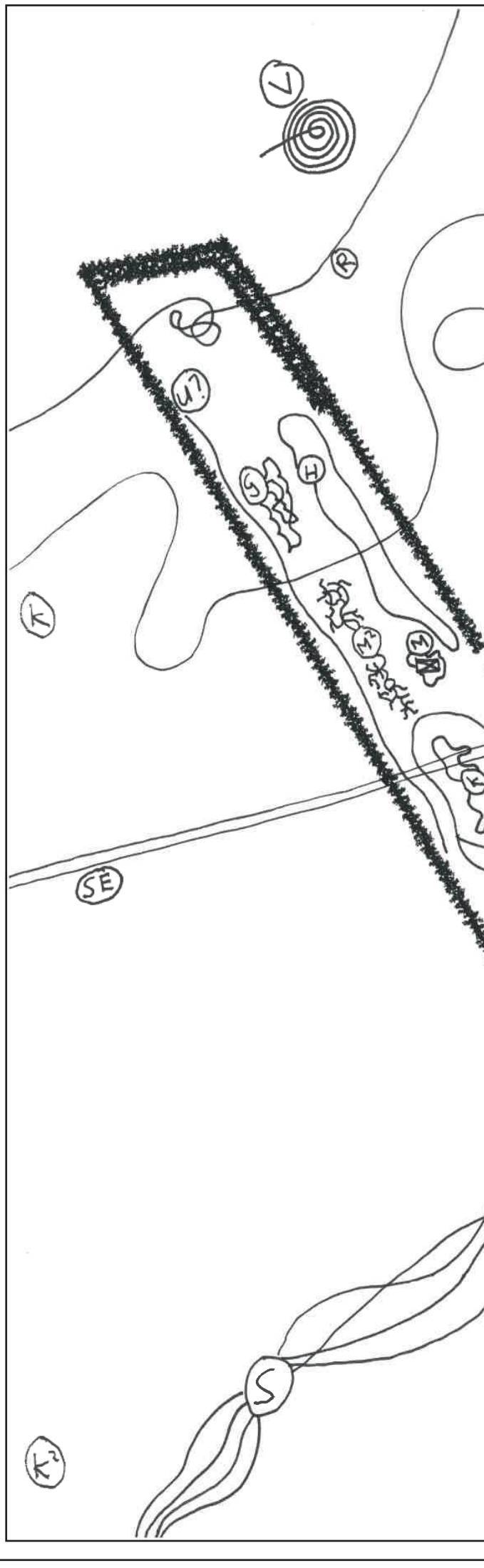

uitstootvrije idylle.[3] Begrijp ons niet verkeerd, we willen natuurlijk wel degelijk iets anders. Maar dat is dus de vraag, hoe maken we iets anders? De 50% die voor ander leven is, is op de egel geen simpelweg "paradijselijk" toeven waar elk bosje of kruidenrijkgrasland subsidiepunten kan krijgen (30 is het hoogste volgens RVO), het mag een ruïne blijven, maar wel een ruïne die van zichzelf is. Het alternatief voor kapitalistische vernietiging, schrijft Eva Meijer in haar stuk voor deze krant, "is niet harmonieus of utopisch, het begint in ecosystemen die waarschijnlijk nooit meer zullen herstellen."

Sommige denkers en ecologen pleiten ook voor niks doen. Baptiste Morizot schrijft in Het levende laten opvlammen hoe de Franse organisatie Forêts Sauvages stukken bos vrijkoopt om deze vervolgens met rust te laten. De ecosystemen zullen zelf het werk doen een omgeving te creëren en tot uitdrukking te komen, zo goed als het gaan kan. Ze worden gezien als kleine veilige havens waar het leven kan schuilen en van waaruit het tevoorschijn kan komen als er betere tijden aanbreken. De mens is hierin welkom, als ze zich maar bescheiden opstelt.

Het is ook de vraag hoe we ons verhouden tot de tijd. Het kersenbos op de egel wordt vast vanzelf een 'rijk

LEGENDA:
DIERENROUTES OP DE TUINEN VAN DE EGEL

Z ZWALUWEN nestelen in een buurboerenschuur. Meestal komen ze bij ons zo aan het einde van de middag, scheren tikkend, circelend over de egel. We bouwen elk jaar klimpeulenconstructies waar ze graag op gaan zitten. Lievelingsdier van elkaar lijkt het wel, zo gezellig hebben ze het.

K KAT die wit is, we weten niet aan-wie-toe-behorend-behalve-zichzelf maar groot van formaat, loom doch dreigend dier. Maakt een vaste route door de kersenboomgaard. Altijd van een afstand waargenomen (misschien daarom dreigend (waarschijnlijk lief van nabij) net als

R REE rent richting rechtaangeplantte pruimenboomgaard en vind hier: Hoog gras om in te liggen, brandnetels, een bladerdak, onrijp, rijp of overrijp fruit afhankelijk van jaargetijd, bescherming van de jager, de uil iets verderop (bevriend). Laatst zat een van ons op onze uitkijktoren rustig met een ander van ons te bellen en liep ree rustig tussen onze tomatenkassen door om onder de toren plaats te nemen en via oogcontact en vervolgens dus weer indirect via belverbinding verder bekend te raken met ons.

U? UIL (vriend van) vloog vorig jaar bijna avonddagelijks in schemer langs de haag over de tuin. Afgelopen winter snoeide we verplicht de elzenhaag die om de tuin staat (staat te dicht op de erfgrens) en plantte we een nieuwe gemengde haag (biodiversiteits+++) aan zodat de oude op termijn weg kan (bespaard ons onnodig en geweldadig werk). We waren doodsbang de leefplek van de uil te verstoren. Zagen de eerste weken van het jaar de uil niet maar verguld nieuws: na enkele weken zaten twee van ons in de avondschemer met een kopje kruidenthee en zowaar hallo hallo uil vliegt langs dus ?=!

P PATRIJS is een vreemde vogel. Altijd in meervoud (met z'n tween (verdenking van koppel)) en verscholen in onze haag. Precieze plek is geheim wegens dreigend patrijzentoerisme en stroperij. Patrijs heeft goud status bij ons op de tuin. Ooit hoorde we, 'als je patrijzen hebt zit t met je ecostatus wel goed'. Schrikkerig zijn ze wel, als je in de buurt komt springen ze fladderend op, "vliegen" een meter of 10 in langzame lijn met veel vleugelslag omhoog om vervolgens in dezelfde lijn met paar laatste vleugelklap te dalen en een meter of 20 verderop te landen, kwiek doorrennend, verstoppend, niet meer te zien tot volgende schrikvlucht. Stuk groter dan..

M MUIS die half woont in onze keet. Weinig te zien, wel te horen door degenen die in desbetreffende keet slapen. S'ochtends soms sporen. Sinds kort is muis, zo lijkt het, ingeruild voor een kleine schattige rat die gelukkig de weg de keet in niet kent. Maar eigenlijk is zelfs de ratsituatie niet duidelijk wegens een nieuwgearriveerde kat met af-en-toeë aanwezigheid rondom keet. Rat ook weer even niet gezien. "Natuur" is "dynamisch" en "verwarrend". muis eet wel onze zaden op.

M2 MIEREN zitten veel in onze groentebedden. Het zijn er zo veel, met meerdere nesten en koninginnen, een 'exoot', zeggen ze. Soms gaan ze er zelfs vandoor met spinaziezaad, je ziet ze in roofoptocht verdwijnen. Volgens inlichtingen is het enige wat helpt hun gangenstelsels regelmatig verstoren met een triltandcultivator, dan houden ze het op een gegeven moment voor gezien, gaan ze verderop zitten. Dit doen we natuurlijk niet stelselmatig maar wel per ongeluk (schoffelen).

SE SCHOLEKSTERS vliegen vaak in 1 razendrechte snelle streep over de tuin. Tot laatst, toen zaten ze ineens met z'n tweeen tussen de preien, misschien zoekend naar? wormen? Ze leken een compleet ander dier, ineens enorm groot zo tussen kleine groenten. Vliegend lijken ze klein en snel zo in de lucht. Geluid: piep piep piep.

T TORTEL soort duif die vaak ook langs de haag vliegt (terugkerend thema), net als de twee gaaien die dat meer golvend doen. Laat zich verder weinig zien. Houdt niet van groenten.

S SPREEUWEN doemen op wanneer de eerste kersen zichtbaar zijn. Waar ze vandaan komen is een raadsel, waar ze heengaan als de kersen op zijn eveneens. Enorm gekwebbel in de boomgaard ten tijde van. Opname gemaakt, nog niet inzichtelijk.

K KWIKSTAART die vanouds ook wel akkermannetjes werden genoemd. Meestal een witte (of twee), heel soms een gele. Leukste staart van dieren(incluis mensen) rijk. Vaak verschijnend tijdens traktorwerk, echte companionspecies, raken gewend aan geluid van de motor, herkennen het zelfs, weten dat er grondbewerking plaatsvind en dus kans op bodemdiertjes (vandaar bijnaam).

K2 KOEKOEK zit verderop maar goed te horen vanaf egel. Geruststellend geluid, dat hebben ze vast zo weten te evolueren om vogels gerust stellen waarvan ze de nesten misbruiken voor eigen eibroedsels. Van dichtbij vast lief.

K3 KERKKLOKKEN verderop maar goed te horen vanaf egel afhankelijk van windrichting. Geruststellend geluid, net als de koekoek.

H HAAS loopt regelmatig rond en lijkt steeds tammer te worden. Groentes blijven redelijk gevrijwaard van vraat (vooral dankzij doek).

G GRASMUSSEN zijn een soort faxapparaat, kzzzt, kzzzzzt. Zitten vaak rondom de kruisbessen. Hier staan nog oude ijzeren bessenteeltconstructies van vorige eigenaar en daar lijken ze van te houden, op te zitten.

V VELDLEEUWERIK maakt cirkelende beweging richting god. Gekwetter blijf je horen maar de v vliegt hoger en hoger, verdwijnt uit zich maar parachuteert zich ook weer in rechtte lijn omlaag. Vriendin kende een Groningse boer voor wie de V z'n connectie met god was. Vroeger zo alomtegenwoordig nu steeds meer verdwijnend dus maakte ze een V fluitje voor de boer om connectie te behouden.

K KIEVITEN nieuw dit jaar zo dicht rondom de egel. Vlogen vorige jaren wel eens rond maar stunten nu eigenlijk onafgebroken in het weiland direct aangrenzend, soms boven de egel. Stuntvliegers, klapwiekend, in geluid net zo gewaagd.

R ROEKEN EN KRAAIEN waarvan grote groepen rondvliegen. Aantallen lijken naarmate het jaar vordert te groeien. Vaak in interactie met kievieten of buizerds. Achtervolgend. Spelend. Verjagend. Wij weten het niet precies. Af en toe worden we s'ochtends gewekt door krassende roekenpoten op het dak van de slaapkeet. Betekent een goed oogstjaar..

---

ecosysteem', de vraag is alleen of dat nog binnen ons leven gebeurt. Ook daarom is het belangrijk dat het land dat wordt aangekocht door Kapitaloceen *van niemand is*. Dat het ver voorbij onze persoonlijke goede bedoelingen getrokken wordt en niet weer tot monocultuur gemaakt verwordt op het moment dat wij met pensioen gaan.

Dus we dachten na wat nodig was en waar we tijd voor hadden. We trokken allerhande palen uit de grond, maar niet alles want sommigen zitten met beton verankerd. We ruimden plastic op, maar niet alles want er zitten overal gehakselde plastic potten door de grond gewerkt. We haalden bij wijze van experiment wat kersenbomen weg om ruimte te maken voor andere. We planten wat (fruit)bomen zodat we over een paar jaar wat fruit kunnen oogsten maar vooral zodat andere dieren hier plezier van hebben. Of althans, dat dachten we. En wat we dus vooral denken is dat op al deze plekken niet-meer-komen andere dieren blij maakt. Anderen weten meestal zelf prima wat goed voor ze is.

Lang vond dit land, net als alle omringende, alleen uitdrukking in waarde. In economische waarde, in cultuurhistorische waarde, in lekkere kersen waarde. Die waarden proberen we een beetje los wrikken. Sommigen zien verwaarlozing en stoot de verwaar(de)lozing tegen het zere been en dat snappen we want mensen hechten hieraan (aan die waarden, niet zere benen). Maar zoals Rogier en Willen in hun stuk in deze krant schrijven, 'eerst is er de aarde, en pas dan haar waarde' en dit vergeten we soms, zeker in een cultuurlandschappelijk land als Nederland waar elke bladluis naarstig wordt geteld, gemodelleerd, bestreden en/of gesubsidieerd: alles naar idee van de mens (een soort definitie van cultuurlandschap). De kersenboom is van zichzelf, en dat we er dan voor kiezen om ze met rust te laten en de dood toe te laten lijkt op verwaarlozing maar redt ons wel de mogelijkheid de omheining in waarden en in 'alternatieven' in ieder geval voorlopig (waarschijnlijk is het over 40 jaar een 'saai' bos) uit te stellen.

En ook: zoals Rogier en Willem schrijven, er ligt iets verleidelijks in het verbreken van de parasitaire band van waarde met zijn waardeloze object (de kersenboomgaard, het land). Verleidelijk omdat we simpelweg iets anders willen dan wat er is, en daarvoor moet je dus misschien eerst banden verbreken. En verleidelijk omdat het leuk is om te zien wat er gebeurt. Zo treedt de dood toe in de boomgaard, maar ontstaat er ook allerlei ander leven, er komen eikjes op, en bramen natuurlijk, en bosaarbei en allerlei dieren vinden er een prettig te vertoeven plek. Om dat te laten zien, en om jullie te overtuigen van de ernst en belang van de afwezigheid van de mens, en dus uiteindelijk de noodzaak daarvoor geld uit te lenen, zie je hierboven een routes-van-andere-dieren-kaart van de Tuinen van de Egel. Compleet is die niet, zo hadden we recentelijk een kwartel die een tijd bij ons verbleef, en staat ook de torenvalk die al jaar en dag vaste gast is er niet op, maar het geeft wel een beeld van de andere dieren en hun routes.

[1] John Berger, Het Varken Aarde
[2] Rogier van Reekum en Willem Schinkel, Theorie van de Kraal, p.185
[3] Stefano Harney en Fred Moten schrijven over de werking van hoop. Bijvoorbeeld in de veranderingsindustrie - zegmaar het construeren van de glorende duurzame horizon; de groene, schone toekomstidylle die d66 ons voorhoud - waarin hoop een soort orientatie, een houding creëert waarin er niks anders meer voorstelbaar wordt. Hoop, schrijven ze, 'rolls like tear gas into the undercommons'. The Undercommons,p.80.

WAT WIJ WILLEN IS

DOOR ROGIER VAN REEKUM EN WILLEM SCHINKEL

If you don't like it, what you gonna do about it. That was the question we asked each other, & still right regularly need to ask. You don't like it? Whatcha gonna do, about it?? The real terror of nature is humanity enraged, the true technicolor spectacle that Hollywood cant record. They cant even show you how you look when you go to work, or when you come back. They cant even show you thinking or demanding the new socialist reality, it's the ultimate tidal wave. When all demand that society be planned to include the lives and self determination of all the people ever to live. That is the scalding scenario with a cast of just under two billion that they dare not even whisper. Its called, "We Want It All …

The Whole World!"
– Amiri Baraka, A New Reality Is Better Than a New Movie! (1972)

Als wij het over het belang van georganiseerd pessimisme hebben, bedoelen we daarmee zeker ook (en Jezus dat lucht op!): het opschorten van 'Het Alternatief'. Het niet ingaan op de oproep om, als we het dan allemaal zo erg vinden, met 'alternatieven' te komen. Het weerstaan van de reflex om, als Ze TINA zeggen, TIAA te roepen, als een verkouden ezel. Het niet toegeven aan de impuls om de hypocrisie van de vraag naar Het Alternatief te beklagen of zelfs maar aan te tonen. Natuurlijk is het verraderlijk om te zeggen dat deze orde noodzakelijk is maar schijnbaar bereid te zijn haar niettemin bij het eerste het beste voorhanden alternatief onmiddellijk ontrouw te zijn. Maar de vraag naar Het Alternatief is op zo'n abstractieniveau gekalibreerd dat het een opzetje voor ons falen is. Het is vooral een vraag naar onze loyaliteit, naar ons toegeven dat we geen keuze hebben, en dat dát pas vrijheid is, dat de orde toch het minst slechte alternatief is. Het is een vraag die aan ons een affectieve binding en loyaliteit wil ontlokken, al was het maar via ons falen Het Grote Alternatief uit de la te trekken, of omdat we met onze weigering in autoritaire blauwdrukken te denken mooi in ons hemd staan.

Op deze en andere manieren worden we voortdurend gevraagd om te blijven participeren, om te blijven ingaan op de voelbare noodzaak om met oplossingen of minimaal suggesties te komen. 'Wat stel je dan voor?,' klinkt het, altijd vals. Aan ons de taak loyaal te blijven aan wat die vraag uitdrukt en in ons midden brengt, om te horen wat er gezegd wordt en daarop te antwoorden. Het begin van dat antwoord is simpel: als het zo noodzakelijk is, vanwaar dan het appel? Waarom moet het dan gevraagd worden? Het gaat toch al vanzelf? We hebben toch geen keus? Niets doen is toch ook iets doen? Er wordt dus niet gevraagd om te blijven participeren. Er wordt gevraagd om die participatie te voorzien van instemming, sterker nog van een stem die verklaart dit (of dat) zelf te willen. Juist wanneer er zogenaamd gevraagd wordt naar een alternatief, stelt die vraag voor dat alternatief te vergelijken – op basis waarvan? – met hoe we nochtans participeren. 'Nodig' is dan ook niet onze participatie maar het voorkomen van een onderzoek naar wat we willen door van ons te verlangen dat we verklaren in elk geval dit of dat te willen, in elk geval te willen waar we al in participeren en, alleen dan, misschien iets anders, iets wat altijd al is ingevoegd in de verbeeldingshorizon van het bestaande.

Wat wij willen kan nooit aan de orde komen. Ons willen wordt sowieso beperkt tot wat we al schijnen te zijn. Maar we zijn niets. Het klinkt goedkoop (en dat is het ook, dat is het punt!): we worden. Ons aanbod is allang een levend, realistisch (jawel) alternatief waarop een orde vervolgens extractie kan plegen. Worden houdt in dat de improvisatie aan de reproductie voorafgaat. Dat het dus überhaupt geen kwestie is van het zoeken naar een voldoende overtuigend alternatief. Dat 'alternatief' werden we al, worden we al, waren we al geworden. En dat is waar Ze ons niet kunnen hebben, waar Ze ons van moeten verwijderen en afhouden. Elke vraag om een alternatief probeert de hervorming die we noodzakelijk praktiseren te negeren (en probeert erop te parasiteren) door ons 'revolutie' te laten zeggen en er dan, wegens gebrek aan 'uitvoerbaarheid', 'realisme' of wat dan ook, mee klaar te zijn, te lachen om wat alleen in de achteruitkijkspiegel gezien kan worden.

Wat er actueel wordt wanneer we op Hun vraag weigeren te antwoorden en daardoor juist antwoorden op wat er gevraagd wordt, is de gratis mogelijkheid dat we het dit of dat ook niet kunnen willen. Noch deze orde, noch een andere. Dat is precies wat het lijkt: 'gratuit'. Gratis en voor niets. Want het samenzijn zelf is gratis. Het kan zelf geen prijs kennen en moet voor het kapitaal dus ook kosteloos worden opgevoerd. Vóórdat alles – de hele wereld, de lichamen en de mineralen, de olie en de wormen, het eten en de woningen – een prijs krijgt, heeft het er geen. Laten we beseffen dat dit zo simpel is als het lijkt, een waarheid die alleen vergeten wordt omdat we betaald worden haar te vergeten (omdat we onze diploma's en onze pijn niet voor niets kunnen laten zijn. Al die shit móet toch wel een kwalitatieve uitdrukking van een kwantitatieve prijs zijn?). Socialiteit heeft geen prijs en onder die prijs ligt geen waarde. [En we horen jullie denken: 'en wie doet de afwas nadat we samen hebben zitten eten en denken? Kosteloos?!'] Als socialiteit wel een prijs zou hebben dan zou er geen extractie op ons samenzijn en dus geen kapitaal mogelijk zijn, want dan zouden die extra kosten ook nog moeten worden terugbetaald

Door **Hannah van Binsbergen**

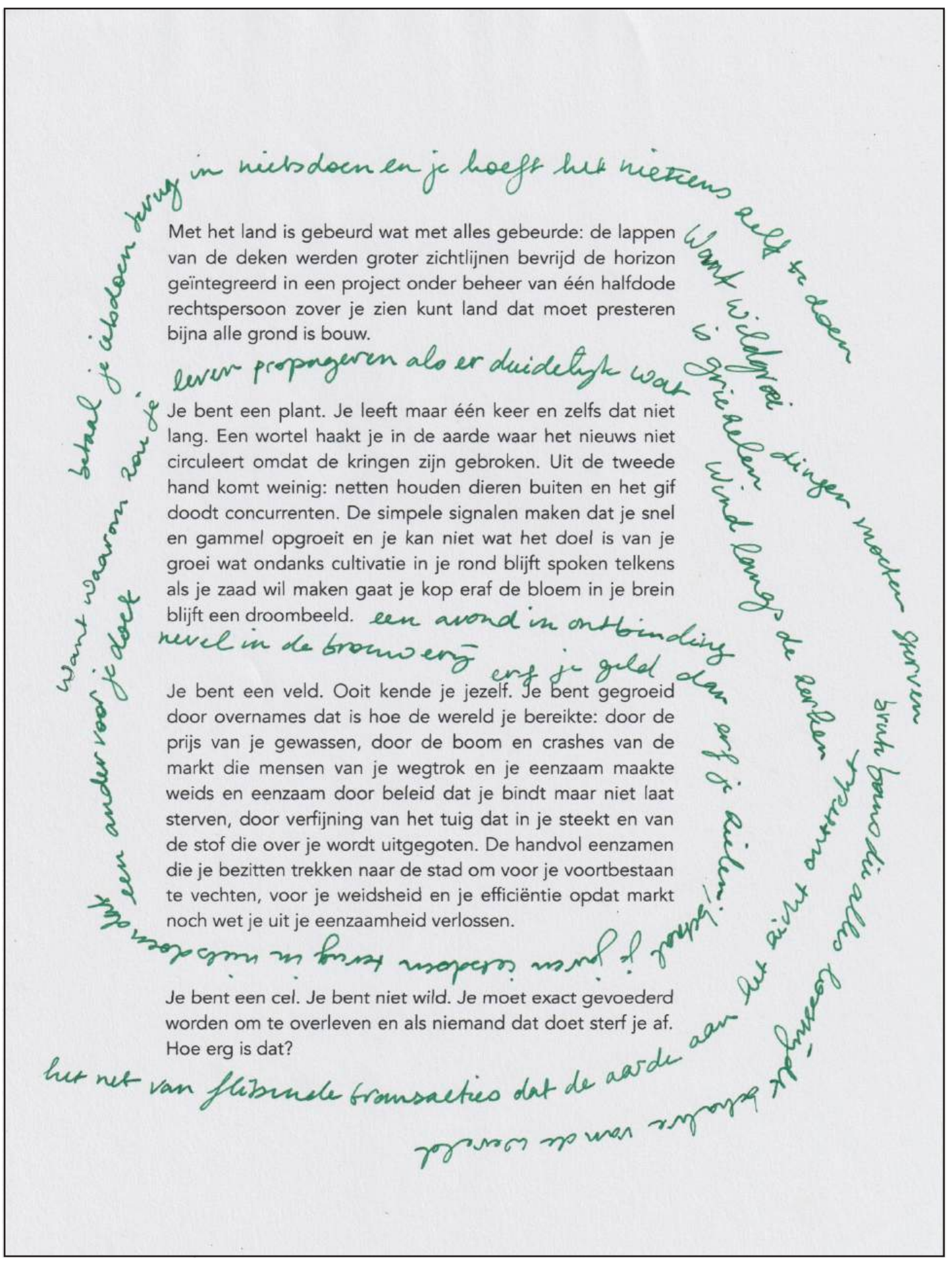

WAARDELOOS

en krimpt het hele bouwsel van winsten en dus van uitstaande verplichtingen ineen.

Niet omdat het kapitaal dan quitte zou spelen, maar omdat kapitaal dan tekort zou komen! Het kapitaal kan dan namelijk niet zijn eigen overhead dekken, heeft dan geen surplus over om het werk van al die middle men te bekostigen [een miljardair zou plots zijn legertje mannetjes kwijt zijn], al dat boekhoudkundige werk waarmee zoek gemaakt wordt dat ons samenzijn om te beginnen gratis in de balans werd opgenomen. Financieel kapitaal is de beste weerlegging van zichzelf. Als speculatie de kosten kan opdrijven, de van nature gegeven waarde plotseling toch radicaal kan veranderen, dan verbeelden we graag onze waardeloosheid.

Eerst is er de Aarde, en pas dan haar transformatie in waarde, in wereld. Maar de zee wil zijn vissen terug, geen fair fish price. Waarde is een parasitair exces dat zich aan waardeloosheid vastkleeft. De waar-heid van elke terrorist of pyromaan ligt in de terugkeer naar waardeloosheid die alle destructie teweegbrengt. Zonder optimistisch te zijn over destitutieve macht ('macht' is al veel te optimistisch) kunnen we niet ontkennen dat er iets verleidelijks ligt in het verbreken van de parasitaire band van waarde met zijn waardeloze object. Hoe gratuiter die geste, hoe sterker dit duidelijk wordt: alles begint met Aarde, niet met waarde!

Dat we dit in elk geval weten – dat we willen samen leven – is al een groot gevaar [voor wie? het is belangrijk dat op het spoor te komen en te blijven]. En daarmee kunnen we een antwoord worden op wat er daadwerkelijk gevraagd wordt wanneer ons gevraagd wordt te blijven participeren: we kunnen aankondigen dat we samen willen leven. Dat dat niets kan kosten. En dat daarmee iedere 'ja, maar…' een spontane ontkenning is, ontkent dat er wordt bedoeld: 'ja, maar we moeten toch wel een beetje geweld gebruiken.' Dat precies wanneer het ons lukt om dat aan te kondigen, zichtbaar wordt waar iedereen staat. Niet waar een ieder meent te staan, wat ieders opvatting of overtuiging zou zijn, wat jouw zogenaamde ideologie of belang betreft, maar waar we ons bevinden langs de rasters van ras, gender, seks, zorg en lijf. Wat we hebben geleerd om te verlangen. Wanneer het ons lukt om te antwoorden dat we samen willen leven, kan zichtbaar en voelbaar worden wat een ieder te verliezen heeft om bij dat nulpunt aan te komen, wat een ieder nog meende te kunnen verwachten of, nog erger, waar ieder van ons nog recht op dacht te hebben, wat een ieder nog moet verliezen om gratis bij elkaar te kunnen zijn. Dat kan een verhelderend moment zijn, juist ook wanneer dan zou blijken dat voor jou of ons nog heel veel te verliezen is, en voor anderen van alles te winnen. Winnen zal dus niet gaan zonder te verliezen. Het zal niet makkelijk zijn, maar ieder religieus bewustzijn is gegeven met de wetenschap dat wij gratis samen zijn, voor niets, dankzij voorouders, bij Gods gratie, schuldig maar zonder schuld. Wie zou nog een ethiek hoog willen houden (überhaupt een goede vraag) zonder de assumptie dat we er eerst allemaal zijn zónder waarde? Is dat niet wat onze wederzijdse verplichtingen überhaupt mogelijk maakt? Als alles met waarde begon, zouden we onze schuld en onze verplichtingen af kunnen kopen (en dat is exact wat Ze proberen).

Dit is wat er gebeurt iedere keer wanneer we aarzelen antwoord te geven op de vraag om participatie en we in plaats daarvan een stilte laten vallen of, net zo goed, hardop zeggen dat we samen willen zijn: de rasters waarlangs we kapot worden gemaakt, dat wil zeggen door waarde omgeven en bestuurd worden, kunnen verschijnen maar ditmaal niet als geweld om ons tegen te verweren of om van weg te vluchten maar als pijn die, in elk geval, zichtbaar en voelbaar kan worden, serieus genomen als exact datgene waarvoor we hier samenzijn. Wat dacht je dan dat je hier ging ontvangen?! Verdienste? Erkenning? Genoegdoening? Wordt de pijn daar minder van? Echt? Geloven betekent dat niet geloven.

Het betekent wel: worden, willen. Wat wij willen? – de simpelste vraag maar nog nauwelijks aan de orde, steeds onderdrukt door die orde. Alles wat Ze gebouwd hebben lijkt een gestold antwoord op die vraag, maar staat die vraag feitelijk in de weg – alsof hekken zijn wat we willen, prijzen voor leven, werk, bewijs, alsof al dat soort gedrochtelijke excessen van onze capaciteit tot uitvinden de expressie van onze wil zijn, en niet de repressie ervan. Pas wanneer we op duizend manieren kunnen/durven/willen vragen wat wij willen, wordt duidelijk wat en wie zich tussen ons en onze gratis onmiddellijkheid genesteld heeft, onze onvolledigheid probeert te identificeren, zich onmisbaar heeft gemaakt door te doen alsof alleen de zon voor niets opkomt, [1] alsof het niet de Aarde is die draait en blijft draaien, waardeloos en dus kosteloos. On and on. Pas dan wordt duidelijk wie de afgrond tussen ons in graaft en vervolgens zo genereus is een brug te onderhouden, zo lang we blijven betalen. Al die verveeld-voorspelbare babbels over noodzakelijkheden, kosten, participatie en alternatieven, al dat middelmatige metafysische gewauwel over waarde(n), al die boekhouders die niet zonder de mannen in de uniformen kunnen… "All you really have, after all, are space shuttles, banks, and weapons."[2] Maar wie wil nu werkelijk zulke beperkingen? Wij niet. Wij willen alles.

Alles wat wij willen is to see the Earth before the end of the world. [3]

[1] Economische wetenschap = boekhoudkundig geocentrisme, precopernicaans accounting.
[2] James Baldwin, interview in Amsterdam, 1981: https://youtu.be/nonAlJptCQY.
[3] Roberson, E. 2010. To See the Earth Before the End of the World, Middletown: Wesleyan University Press.

Dit stuk was ooit te lezen op het recent door de Amerikaanse overheid als terroristisch aangemerkte en vervolgens de offlineheid ingesanctioneerde platform NoBlogs.org

ALL IN
voor onteigenen.

1. Het plan: 'Alles willen'
Vijf jaar geleden begonnen we Stichting Kapitaloceen. We wilden weg uit het kapitaloceen (net als Marx), en toch toegang tot kapitaal (net als Shell). We bedachten het in deze krant beschreven plan [p. 4-5], gingen naar de notaris, richtten de stichting op en vroegen mensen om geld uit te lenen. Het lukte, we maakten met 394.000 euro aan leningen en giften 45.000 vierkante meter landbouwgrond tot collectief non-eigendom. Dat maakte ons blij.

Nu zijn we vijf jaar ouder, door-de-zon-bruin-geblakerde boeren en nu willen we niet iets maar álles. We willen werken op een grotere schaal, de schaal van: de Eiffeltoren vrijkopen, en dan het hele ding begraven in een groot gat. Die schaal, maar we willen de Eiffeltoren niet, laat staan begraven. We willen wel op grotere schaal productiemiddelen vrijkopen. En daarbij arbeid creëren die geen uitbuiting is, en zo een wereld scheppen waar we in geloven. We willen het kapitalistisch realisme ontheiligen.

2. Hoeveel arbeid is er in Nederland?
Wat valt er eigenlijk te willen op de Nederlandse schaal? Wat kun je allemaal krijgen als je een substantiële hoeveelheid mensen en arbeid kunt mobiliseren? Een voorbeeld: stel je voor dat je een groot gat gaat graven (een TROS-ambitie). Stel je krijgt alle werkende mensen in Nederland (~10 miljoen) zover een dagje mee te scheppen. Je gebruikt middeleeuwse productiemiddelen: de helft met de schep, de helft met een kruiwagen. Dan kun je in een dag, in acht uur, het complete Noord-Hollands kanaal graven. Destijds, in 1824, was dat het grootste kanaal ter wereld. En dat kanaal graven we dus elke dag met z'n allen, zoveel arbeid verzetten werkende mensen, in de zorg, in Excel, bij Keukenkampioen etc.

In andere woorden: als wij werkende mensen een andere wereld willen hebben dan kunnen we hem gewoon maken! In de woorden van David Graeber: "The ultimate hidden truth of the world is that it is something that we make, and could just as easily make differently". Als de collectieve ambitie niet een mooi en lang gat is, of wereldvrede; maar winstbejag, dan krijg je van al die arbeid: een Zuidas, monocultuur en oneindig veel distributiecentra, datacenters en oorlogstuig. Anders gezegd: het kost ook heel veel moeite om de wereld zo lelijk te maken.

Diegenen die bepalen welk werk er gedaan wordt, welk gat er gegraven wordt, zijn in onze wereld helaas de mensen met winstbejag en toegang tot kapitaal. Of, ja, helaas? Ja, helaas, natuurlijk! Tenzij wij werkende mensen een manier vinden om collectief het kapitaal in te zetten voor het goede, met hedendaagse productiemiddelen.

3. Wat is het voordeel van hedendaagse productiemiddelen?
Ja, je kunt natuurlijk beter een moderne graafmachine huren als je een gat wilt graven ("huren is duurzaam", zeggen ze). Stel je zet vijf miljoen mensen in een Hitachi ZX-135-7EB 14.5 ton elektrische graafmachine en de andere vijf miljoen in een DAF XFC ELECTRIC vrachtwagen, dan kun je in acht uur een gat in de orde van grootte van het IJsselmeer graven. Elke dag!! Uitstootvrij! (Dit binnenwater graven we dus elke dag met z'n allen: in de zorg met de MRI-scanner, in Excel met AI, vol automatische distributiecentra.)

Er is een groot voordeel voor mensen die een andere wereld willen ten opzichte van mensen die last hebben van winstbejag: ze hebben niet zoveel nodig. Ja goed; een kokendwaterkraan, een fijn pensioen en een stijlvolle zonnebril. Maar zeker geen privéjet, geen Duitse limousine, noch een tweede IJsselmeer. Wat wij – de mensen van Stichting Kapitaloceen - wel willen zijn plekken waar we collectief kunnen beslissen waar al die uren werk heen gaan. Waar niemand de toegevoegde waarde van onze arbeid wegschept. We willen meer landbouwgrond maar ook supermarkten, cafés, distributiecentra, zorgbedrijven etc. We willen alles met iedereen die ook wil, en dat de dingen met zorg voor mensen en ander leven gebeuren, met minder geweld.

4. Plan 'alles willen' deel één: meer landbouwgrond vrij kopen
Een plan wat niet meteen alles is, maar er toch toe doet, is meer landbouwgrond vermaken tot collectief non-eigendom. Aangezien dit ergens in de tweede helft van deze krant staat, hopen we dat jullie daar nu de noodzaak van inzien – leen geld dat je even niet nodig hebt aan Stichting Kapitaloceen. Als we twee keer een groot stuk land kunnen vrijkopen, dan kunnen we het ook drie keer of vier keer of vijf keer en dat is prima. Met, op het moment van schrijven, nog 430.000,- euro aan leningen/schenkingen hebben we toegang tot één miljoen euro kapitaal (lang niet gek).

5. Alle productiemiddelen vrijkopen
Hoe geinig zou het zijn als mensen met een laag inkomen bij de supermarkt enkel de inkoopprijs betalen? En die met een koophuis een hogere marge prijs betalen? De dingen hebben van zichzelf geen prijs! Zullen we als eerst een supermarkt onteigenen? Met bijbehorend distributiecentrum?

Of huizen? Nu worden huiseigenaren rijk. Terwijl: nergens voor nodig, zodra een huis is afbetaald zou je er in principe voor altijd goedkoop moeten kunnen wonen, alleen nog wat kosten voor onderhoud en belastingen.

'Ja leuke plannen', horen we jullie denken, 'maar hoe betaal je dat?'

6. Plan 'alles willen' deel twéé: Marxistisch vermogensbeheer
Voor álles hebben we meer toegang tot kapitaal nodig, 'n miljoen is simpelweg niet genoeg. We moeten richting de omvang van de toegang tot kapitaal die Shell heeft. Shell heeft ongeveer 38 miljard euro netto schulden op de balans - dat geld hebben ze kunnen lenen. Zij zouden een heleboel mooie kuilen kunnen graven met dat geld, en in zekere zin doen ze dat ook, maar ze maken de wereld er o-zo-lelijk mee, met al die moeite. Net als Ahold overigens, veertien miljard aan schulden, strategisch ingezet voor het distribueren van voornamelijk voedsel van bespoten monoculturen.

Goed, stel, met jullie hulp lukt één miljoen. Hoe komen we aan toegang tot miljarden voor collectief non-eigendom? De bank, nee - let op!!! - die geeft toegang tot kapitaal aan zij die het al hebben. We moeten ons collectief verlagen tot de wereld van vermogensbeheer, maar dan collectief en solidair.

Het is vrij simpel. Jullie lezers en wij schrijvers samen hebben de miljarden in principe al. NOS schreef op dinsdag zeven juli dat er de komende twintig jaar 973 miljard vererfd wordt. Daar kun je een hoop productiemiddelen van collectiviseren. Erven is niet eerlijk, de een krijgt veel, de ander niets. Stel, we kopen geen nieuwe badkamers, tweede huizen of sportauto's van onze erfenissen, maar beheren het geld collectief. Al weten we maar één duizendste van de erfenissen in beheer te krijgen, dan hebben we één miljard. En als we vijf procent van de erfenissen kunnen strikken, hebben we meer toegang tot kapitaal dan Shell! Om die reden zijn we bezig met het optuigen van een Marxistisch vermogensbeheer vehikel.

Het heeft nog wat werk nodig, nog wat juridische haken en ogen, dus ben je fiscalist met een postkapitalistisch hart? Mail ons! Zie je zo op tegen je erfenis dat je haar nu al in collectief beheer wil? Mail ons.

ja@161vermogensbeheer.nl

Zie ook: sloperij.world & woonpiraat.org

Verliezen in Geschiedkundig Perspectief

En ook: De boerenstrijd: onteigenen zonder afpakken

Deze krant is een propagandakrant. Voor een mooiere wereld heeft de krant zich geschaard achter de doelen van Stichting Kapitaloceen en vraagt ze jou om geld uit te lenen. Dat is niet niets, dus probeert de propagandakrant het Kapitaloceen project met allerlei solide argumenten te onderbouwen, zo ook met de geschiedenis. Deze geschiedenis is geschreven door een van de boeren van het eerste project van Stichting Kapitaloceen.

Als we het over geschiedenis hebben begeven we ons op glad ijs, samen met onze buurboer die zelfs in tijden van geen bbboerenprotest, een enigszins dreigende banner heeft hangen, ons toevertrouwend: 'wie zijn boeren niet eert, heeft van de geschiedenis niks geleerd'. Ja, sec genomen heeft onze buur een punt. Wij boeren ergens, niet nergens. Namelijk hier, op een enkgrond in de buurt van Gorssel waar al eeuwen allerlei landbouw plaatsvindt, waar wij deels onze mooie en onze verontreinigde grond aan te danken hebben. Maar het wordt natuurlijk al gauw ingewikkeld. Welke boeren hebben we het dan over? En eren? Is dat wat we met de geschiedenis aan moeten? Laten we e.e.a. proberen te ontwarren.

Wat de boeren ons in ieder geval laten zien is dat de geschiedenis politiek gebruiken werkt. Het is super effectief. De protestboeren van nu, zo schrijft Eva Meijer in haar stuk voor deze krant, hebben een soort monopolie op de eeuwenoude categorie van Nederlandse hardwerkende ManBoer. Teruggrijpend op ingesleten beelden van in weer en wind afzienende mannen met grootse arbeidsethossen, eigenen de boeren nu in zekere zin de boer van toen toe. De boer die te lijden heeft onder onzekere toekomsten, die uitgeknepen wordt, vroeger door de grootgrondbezitter, nu door de overheid, bank en supermarkt. De boer als eeuwenoude klasse van overlevers.
Het werkt, het is een heldhaftig beeld.

En ook hun vijand, D666, gebruikt met succes hun versie van de geschiedenis, wapperde voor de verkiezingen met Nederlandse vlaggen, aanspraak makend op een Nederlandse geschiedenisgestutte trots. Ze wonnen. "Gedver!" horen we jullie en onszelf denken, 'waarom zou ik Trots zijn op Nederland?' Maar let op: ook in strategisch marxistische kringen hoor je steeds vaker over de noodzaak voor het bouwen van een robuuster links revolutionair geschiedenisnarratief waar we op voort kunnen bouwen.

Ash Sarkar bijvoorbeeld, vraagt zich in relatie tot de Britse geschiedenis af: 'Does the left hate britain?'.[1] Ze stelt hoe met het afwijzen van alles wat Brits is - want: kolonialisme, imperialisme, empire - je ook je lokale en radicale geschiedenissen en tradities verliest. Bijvoorbeeld de Lancashire cotton famine, een staking door arbeiders in de textielindustrie om de strijd voor de afschaffing van slavernij te steunen: "...in the 19th Century, Lancashire mill workers endured starvation and destitution rather than work with slave-picked cotton."[2] Voor de Nederlandse zaak vervang je empire door V.O.C., en ook hier houdt het argument stand, is links geneigd het kind met het badwater weg te gooien. Daarmee dreigen we het mooie waar in Nederland voor gestreden is - zeg; de staking van landarbeiders in Groningen in 1925, de atoomvrijstaat, de Februaristaking, Hannie Schaft, Anton de Kom - te verliezen door algemene afkeer van de hele geschiedenis. En zo verliezen we die hele geschiedenis aan rechts die ermee kan doen wat die wil. Bijvoorbeeld inzetten als protestfundament.

Met welke geschiedenis moeten wij uit de voeten dan? Al schoffelend op het land kijk ik af en toe door de haag, struikel over het koordje dat ik spande om in een recht lijntje te zaaien, vang nog net een glimp op van de ronkende grote glimmende tractor op de buurakker van boer met tien keer meer land, en hoop dat de haag wat van het in de wind waaiend gif tegenhoudt. Zij hebben het land, de machines en nu ook nog de geschiedenis. Wij zijn de verliezers.

Geschiedenis met hoofdletter G wordt geschreven door winnaars, dat stelt Walter Benjamin. Of eigenlijk, hij ziet hoe de dominante geschiedenis wordt voorgesteld als een zich voortdenderende lineaire lijn, een op een vooruitgangsidee gestoelde opeenvolging van gebeurtenissen, want uiteindelijk komt het goed, bewegen we ons toch richting... Nee nee, het voortdenderen, dat is de catastrofe.[3] Kijkend naar die van de landbouw is het niet moeilijk de voortdendering te zien. Deze Geschiedenis bevat hoofdzakelijk zaken als omheining van gemene gronden, schaalvergroting, de export van deze schaalvergroting naar de koloniën in de vorm van het plantagemodel, herverkavelingen, mechanisatie, "revoluties" van kunstmest, pesticiden en GMO zaden. Duidelijk: de puinhopen van de rooftochten van de "winnaars" stapelden zich door de geschiedenis heen op, en wij zijn inderdaad de verliezers. De winnaars, dat werden er steeds minder. Financieel wonnen vooral Syngenta en Ahold en Monsanto en de Banken, en daar dan weer vooral de TopMannen en aandeelhouders. En ook onder de trotse boeren blijven steeds minder 'winnaars' over. In 1950 waren er nog meer dan 400.000 boerenbedrijven en daar is nu nog iets meer dan 10% van over, en wie van hen wint nou echt?

Gelukkig is verliezen in Benjamins geschiedkundige methode geen probleem. Sterker nog, revolutionaire geschiedschrijving behoort zich volgens Benjamin juist aan de kant van de verliezers te scharen, zich als taak nemend de stemmen van de verliezers, de onderdrukten, op te rakelen als manier om het heden open te breken, juist om de successie, het maar doorgaan van de roofbouw, van het geweld te stoppen. "Winnen zal niet gaan zonder verliezen" schrijven ook Rogier van Reekum en Willem Schinkel in deze krant. Goed, laten we verliezend terugkijken.

VERLIEZEN
Naar het Duitsland van de 16de eeuw bijvoorbeeld. Want ja, zelfs Duitsland heeft een revolutionaire geschiedenis.[4] Of, ja, Duitsland bestond nog niet. Er was geen centralisatie, maar wel een duidelijke hiërarchie met ergens onderaan de horige boeren (Bauern) die meer en meer in opstand kwamen tegen de heersende elite (Fürsten, Adel, Beamte, Patrizier, Klerus) die leefden van het corveewerk van de boeren.

In deze strijd waren ze, net als de boeren nu, niet alleen. Maar waar het nu de agrifirms zijn die de boeren "steunen", het grootkapitaal, was het toen de toenmalige middenstand (Schultheißen, Bauernrichter, Dorfhandwerker, Ackerbürger) die de boeren steunde. Sterker nog, ze spoorden de boeren zelfs aan (net als agrifirm nu, met geld & gratis hotdogs o.a.) zich aan te sluiten bij verenigde boerenstrijdgroepen (Bauernhofen, Helle Haufen). Net als de boeren werd de middenstand namelijk ook uitgeknepen middels hoge belastingen door de landsadel, politieke elite en patriciërs die steeds meer één machtsblok en daarmee ook een duidelijke vijand vormde.[5]

Daarnaast was de middenstandse stadsbewoner, anders dan nu, nog een halve plattelander; ze hielp mee met het oogstwerk, of was pas sinds één of twee generaties weg van het platteland. Er was in de stad nog gevoel voor de seizoenen, struikelen over touwtjes en dus solidariteit tussen boer en stedeling. Zo bleef de boerenoorlog geenszins beperkt tot boeren en werd daarom in geschiedschrijvende hernaming omgedoopt tot 'revolutie van de gewone mens'.[6]

Heden en verleden (revolutionaire geest)

Tussendoor te benoemen is dat deze Duitse geschiedenis natuurlijk een hint is naar onze verhouding: jij, lezende middenstander (wellicht), en wij, de andere boeren. Het is de subtiel gebrachte vraag om, medenswege het eigenlijk gemeenschappelijke karakter van de strijd tegen het grootkapitaal, je aan te sluiten bij de hedendaagse Helle Haufen (door geld uit te lenen bijv...).

'Of neem nou een van die boeren op het boerenprotest dat we hadden georganiseerd. Die boer was tegen ons omdat hij dacht dat wij alles van hem gingen afpakken, maar vervolgens hebben de bank en grondbezitters alles van hem afgepakt'.

Bertold Brecht, Gesprekken tussen Vluchtelingen, 90-91.

DE STRIJD
Wat was die strijd van toen dan ongeveer?

De boeren legden twaalf eisen op tafel. Een aantal was religieus (eigen keuze voor predikant, lijkt me prima), de rest materieel, onder meer: afschaffing van lijfeigenschap, teruggaaf van de gemene gronden die door de adel werden ingepikt, en het onmiddellijk stopzetten van het erfrecht (zogenoemde todfall). Dat erfrecht bepaalde dat bij dood van de boer de landheer het beste bezit van de boer (het mooiste stuk grond) kreeg waardoor langzaam al het land in bezit van de adel kwam. Zo was de noodzaak van de Duitse boerenstrijd, stelt bijvoorbeeld Friedrich Engels, vergelijkbaar met de strijd van de industriearbeider. Waar laatstgenoemde zich slechts kan bevrijden wanneer zij het kapitaal en de productiemiddelen van de bourgeoisie collectiviseerd, zo moet de landarbeider het voornaamste productiemiddel van de boer, namelijk het land, onteigenen en terugbrengen in gemeenschappelijk beheer.[7] Vanuit de radicale flanken onder leiding van Thomas Muntzer klonk onder de Duitse boeren dan ook de leus 'Omnia sunt communia', 'alles is gemeenschappelijk'. Soms eerder vanuit een spirituele overtuiging dan vanuit een Marxistische, maar toch. Ook Silvia Federici beschrijft hoe in de middelvroege middeleeuwen vanuit de boeren en de ketterij vaker de eis voor opheffing van eigendom klonk.[8]

Goed, we schrijven hier over verliezende geschiedenissen dus natuurlijk verloren de Duitse boeren (er stierven er zelfs meer dan 70.000). Hun eisen werden maar ten delen ingewilligd, maar zorgden wel voor gouden tijden voor het proletariaat in de daaropvolgende decennia. En precies niet omdat deze eisen zich beperkten tot hier en daar een aanpassing aan het feodalisme en belastingen; hun eis was een volledig einde aan de macht van de elite![9]

De erfenissen van de Duitse Boerenoorlog zijn meervoudig, sommige geschiedschrijvers gaan zelfs zo ver te stellen dat de Duitse democratie voortkomt uit de twaalf eisen van de boeren.[10] Muntzer werd in de daaropvolgende eeuwen voor allerlei religieuze en politieke karretjes gespannen; als afvallig theoloog, gevaarlijk antiautoritair of radicaal revolutionair. Recent heeft zelfs de AFD Muntzer als bondgenoot opgeëist.[11] In

het rechtse kromschrijven en toe-eigenen van de geschiedenis verliezen wij de boeren, de revolutionairen, de haakbussen en Muntzers Latijn en fanatisme. We verliezen de radicale eisen voor een einde aan de macht van de elite. We verliezen de eis voor de teruggaaf van land aan de gemeenschap, een geschiedenis die voor de boerenstrijd nu als een flits van herkenning zou kunnen dienen. We verliezen een revolutionaire geest waar wij mee voort kunnen, al is het maar om wat verheldering te scheppen in de van contradicties bolstaande boerenstrijd nu.

Dat de boeren nu in opstand komen is natuurlijk begrijpelijk als je steeds meer en meer moet van de Rabobanken voor steeds minder en minder van Ahold. Ze gebruiken het historische beeld van de uitgeknepen boer, wat ze ook zijn. Maar ze zijn tegelijkertijd ook de winnaars want ze bezitten grote getale aan hectaren van de duurstgeprijsde landbouwgrond van de wereld, die ieder jaar procenten meer waard worden. Ze zijn dus ook de kapitalisten, vaak miljonair (meer dan 4 op de 10), als niet op de bank dan in ieder geval op papier.[12]

En dit is de paradox die Benjamin identificeert. De boeren gebruiken de rol van de onderdrukten, laten het doen lijken alsof ze naadloos voortkomen uit de eeuwenoude hardwerkende-boer traditie terwijl ze zich tegelijkertijd verbonden hebben met de agro-industrie. Want ze plukken hier deels ook de vruchten van (zie vorige voetnoot). Dat worden er steeds minder, maar het systeem piept en kraakt, dat is duidelijk. En dus kunnen de boeren ook echt de uitgeknepenen larpen. Maar in plaats van zich te keren tegen de heersende klasse (de agro-industrie), helpen ze juist hen, de winnaars, alles zo verder te laten gaan zoals het gaat. Dit is precies wat Benjamin in zijn tijd van opkomend fascisme ook zag gebeuren. De machthebber eigent zich de geschiedenis toe, gebruikt deze om hun eigen macht als logisch vervolg daarop te doen lijken.

De boeren helpen de winnaars (de agro-industrie) de onderdrukten uit de geschiedenis op te eisen, hun revolutionaire kracht onschadelijk te maken, en te gebruiken om hun gewelddadige status quo te legitimeren. De rol van de onderdrukte wordt, met behulp van de boeren, gekaapt door de winnaars. Dit is niks nieuws, het lukt de heersende klasse al eeuwen lang om het onderliggende geweld wat nodig was voor alle "rijkdom" onzichtbaar te maken middels cultuur, middels geschiedenissen.

Het is cultuur die hier de stiekeme bondgenoot van het kapitaal is. Het kapitaal heeft het beeld van de hardwerkende boer nodig om het geweld wat het in de landbouw creëert te maskeren. Zeg maar net zoals kolonialisme de pracht van de grachtenpanden nodig had om het geweld wat voor al die vergaarde rijkdom nodig was te verbergen. En de boeren worden hiervoor gebruikt. Ze krijgen van de agro-industrie, van de heersende macht, de mogelijkheid zichzelf te vieren, het esthetische feest van de trots-op-de-Nederlandse-boer met brandende hooibalen en AI plattelandsbeelden, maar dit alles volledig zonder de eigendoms- en machtsverhoudingen te wijzigen.

En vergeet niet, wij staan aan de kant van de boer! Maar niet aan de kant van kapitaal! De boer wordt uitgebuit, ja, dus laten we in opstand komen, inderdaad! Maar niet voor de belangen van de agro-industrie en aandeelhouder.

Als we dan terugkeren naar Benjamins suggestie om de revolutionaire kracht van de onderdrukte boer op te rakelen geeft dat wellicht ook richting aan de door ons te voeren strijd, en een idee waar het probleem ligt. Namelijk bij hen die garen spinnen bij de huidige situatie: de agro-industrie en aandeelhouders. Daartegen strijden lijkt op het eerste gezicht vandaag de dag onmogelijk. Waar het vroeger duidelijk was waar de macht lag, namelijk bij de grootgrondbezitter, de elite, is die macht nu versplinterd, kent niet één gezicht. Er is geen gecentraliseerde machtsstructuur meer maar eerder een ondoorzichtig constant veranderende orde van kapitalisten. Het is de kunstmest fabriek maar die niet alleen, die opereert alleen samen in een systeem waarin ook de pesticiden fabrikant participeert, die winst moet maken voor hun aandeelhouders (onze pensioenen), maar dan is ook de loonwerker nodig voor alle grote machines en daarvoor weer de bank om dat dan te financieren zodat de supermarkt... goed, u begrijpt het, het hangt en haakt overal in elkaar en iedereen snoept wat winst af van het land. De strijd is dus niet meer zo simpel als toen, met haakbussen tegen de elite.

Maar ergens nog wel! De vijand is overal, ja, en niet te verslaan door wij-tegen-zij strijd (je kan niet winnen van én de bank, én de fabrikant én de supermarkt) maar je kan wél winnen -- en hier glinstert de glans van de revolutionaire Duitse boeren en Muntzer -- door onteigening! Een onteigenen zonder afpakken natuurlijk, let wel. De boer krijgt zijn/haar/hun autonomie terug, het land wordt van niemand, of iedereen inclusief alle andere dieren, zodat we samen kunnen bepalen hoe we het land willen gebruiken.

Want wat er vervolgens gebeurt (in de kapitaloceen-versie van onteigenen): het land is niet meer van iemand, dus niemand kan rijk worden door de grond te verkopen aan een andere boer die weer een nieuwe hypotheek afsluit (geen kapitaalaccumulatie dus de bank verliest), de boeren die er werken zijn autonoom, tegen zinloos geweld en bepalen dus zelf wel 1) dat ze zonder pesticiden en zonder kunstmest willen boeren (dus de chemie-fabrikanten verliezen), 2) dat ze niet aan de groothandel maar directer aan mensen verkopen (dus de supermarkt verliest). 3) hoe(veel) ze willen werken en wat het bescheiden loon is wat ze daarvoor krijgen (de boeren beginnen te winnen). Eerst verliezen we, graag zelfs, dat zijn we nu aan het doen. We zijn nog met weinig, maar voor ze het doorhebben zijn we met veel.

[1] Ash Sarkar in een interview getiteld 'The Right Is Winning. Here' s How We Change That'.
[2] Tweet van Ash Sarkar. Zoek zelf op wanneer.
[3] W.Benjamin 'On the Concept of History'.
[4] Friedrich Engels, De Duitse Boerenoorlog, hoofdstuk 1.
[5] Silvia Federici, Caliban and the Witch, p.43.
[6] Peter Blickles, Die Revolution von 1525.
[7] Friedrich Engels, De Duitse Boerenoorlog, voorwoord.
[8] Federici, Caliban and the Witch, p.31.
[9] Federici, zelfde, p.50-51.
[10] Disha Karnad Jani, Failing Upwards: Thomas Muntzer With Chairman Mao, in: Thomas Muntzer: Dramatic depictions of the Germand Peasants' War of 1925, Rab-Rab Press, p.65.
[11] https://www.historyworkshop.org.uk/democracy/would-thomas-muntzer-really-vote-for-the-afd/
[12] In 2021 was volgens het CBS 42 % van de zelfstandige boeren miljonair https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/17/in-2021-weer-meer-miljonairs.

muis

Friedrich Engels beschrijft in zijn boek over de Duitse boerenoorlog nog eens beknopt hoe de strijd er ongeveer uitziet. (Verander elke willekeurige naam of stad in jouw naam of stad):

In het Oden Woud, waar Wendel Hipler, een edelman en voormalig kanselier van de graven van Hohenlohe, en Georg Metzler, herbergier te Ballenberg bij Krautheim, aan het hoofd van de revolutionaire partij stonden, brak de opstand reeds op 26 maart los. De boeren trokken van alle kanten naar de Tauber. Ook 2.000 man uit de legerplaats bij Rothenburg sloten zich aan. Georg Metzler nam de leiding en marcheerde, nadat alle versterkingen waren aangekomen, op de 4de april naar het klooster Schöntal aan de Jagst, waar de boeren uit het Neckardal tegelijk met hen aankwamen. Dezen hadden, aangevoerd door Jäcklein Rohrbach, een herbergier in Böckingen bij Heilbronn, op Passiezondag in Flein, Sontheim, enz. de opstand uitgeroepen, terwijl tegelijkertijd Wendel Hipler met een aantal samenzweerders öhringen overrompelde en de omwonende boeren in de beweging meesleepte. In Schöntal werden door deze beide boerencolonnes, die zich tot de zogenaamde 'Helle Haufen' hadden verenigd, de twaalf artikelen aangenomen en strooptochten tegen de kastelen en kloosters op touw gezet. De Helle Haufen telde bijna 8.000 man en beschikte over kanonnen en 3.000 haakbussen.

OVER GELEGENHEID / VINDINGRIJKHEID MAAKT VERLIEFD

Zonder gelegenheid ben je nergens. Aan een strak figuur, een indrukwekkend redenaarstalent en briljante techniek heb je geen moer als je de gelegenheid niet hebt. De grootste generaals zijn geen grote generaal geworden omdat er een luie vrede was tijdens hun leven, ze konden niks doen. Op hun zachte bedje hebben ze liggen fantaseren over wat ze wel niet hadden gedaan en wie ze allemaal naar het front hadden geleid, áls... Kortom: een verspild bestaan. Of neem nou een geboren Rockefeller zonder startkapitaal! Wat moet die met fusieplannen? Wie kan hij naaien zonder de juiste connecties? Je kunt geen salarissen korten als je die niet betaalt. Maar ik dwaal af, ik wilde alleen aantonen dat je met de juiste gelegenheid alles kunt doen, en zonder niks.

Column van Bertold Brecht voor Boerenpropagandakrant van 1945. Ook gepubliceerd in: Gesprekken tussen Vluchtelingen, p.149.

KR?JG?J??G??N?G?NO?G??AN?D???U?N?N?
?AN? D?? ?G?L?? ?s? onz?? s?hrijfs?ijl?
j?? ni??? li??r?ir? g?no?g?? H???
li??r?ir?? ?ijds?hrif?? v?n?
N?d?rl?nd??D??Gids??wijdd????n?h?lf?
numm?r? ??n? d?? ?uin?n? v?n? d?? ?g?l??
Wil? j?? ?r? ??n?? M?il? n??r?
r?d???i??prop?g?nd?kr?n??nl? d?n?
s?ur?n?w??h?m?gr??is?op??

Drie Glimmende Rupsen

Door Darja Menkveld

Om de kassen die vorig jaar zijn opgebouwd door te kunnen trekken - er komen dit seizoen twee keer zoveel groentepakketten, en de mensen willen nu eenmaal aubergines en tomaten - moet eerst een veldje met overwinterde spruiten worden schoongespit. Een deel van de stammen is leeg geoogst, maar aan de toppen hangen nog verse spruitjes, soms is er overvloed en blijven groentes hangen. De boeren zetten zich in stilte aan de taak, dan in meligheid: 'heb jij ook weer zo'n viezerd?' als de wortels verrot blijken. Stap twee is het verplaatsen van de pas kort geleden aangelegde bessenkwekerij. Doelgericht maar enigszins onhandig wordt de houten constructie in elkaar getrapt, één van de boeren valt net niet over eigen benen, daarna worden de bessen een voor een uitgegraven en elders weer ingepland. Gelukkig is de boer die het bouwde vandaag niet op de tuin. Dan moet de door een bevriend kunstenaar gelaste uitkijktoren - het gebruikte staal hiervoor komt van de overgebleven industriele erfenis van de vorige eigenaar van het land - worden verhuisd, de laatste kas past er straks tot op de centimeter niet langs. Met veel spontaan ontwikkeld praktisch inzicht en zonder onderlinge spanning bedenken de boeren een ingenieus systeem: ze verzamelen wat van de houten palen die ook door de vorige eigenaar werden achtergelaten en rollen de toren er overheen. 'Die hebben we maar weer mooi een stukkie verplaatst!' Als laatst gaat Dido ook achtergelaten overgroeide kasdeuren zoeken (die vindt ze ook, maar toch zullen ze nooit worden ingebouwd [in plaats daarvan glijd je nu met je buik over de aarde onder het plastic door als je de kas in wilt]) en zetten David en Maxim een pot rozemarijnthee.

De boeren op de Tuinen van de egel werken soms keihard, soms minder hard, dat hangt af van hoeveel er moet gebeuren, iets dat ze samen afstemmen. Ze hebben een speelse dynamiek, wars van formele regeltjes, die serieus wordt als het nodig is. Toen een van de boeren vorig jaar krap bij kas zat, bood de rest bijvoorbeeld uitkomst door elk een periode lang honderd euro van hun maandelijkse loon in te leggen. Maar middels het werk op de tuin dragen ze zorg voor meer dan alleen elkaar: door op tien procent van het land groentes te verbouwen en die tegen solidaire prijzen te verkopen (als je veel verdient, betaal je veel, als je weinig verdient, weinig), kunnen de boeren de rest van de 4,5 hectares grotendeels met rust laten en hier en daar wat bomen en struiken planten, wat weer volop onderkomen creëert voor andere dieren. Natuurlijk betekent dit niet dat een tijdens de afgelopen zeventig jaar, door de gevolgen van intensieve landbouw en klimaatinstorting, sterk gekrompen inheemse mierenpopulatie op De Egel weer tot volle groei komt, maar daar is het de boeren ook niet om te doen. In plaats daarvan willen ze op onsentimentele wijze oefenen met het loslaten van de kapitalistische controle over de natuur; dit houdt in dat ze de natuur in de vorm waarin ze nu bestaat, inclusief metaalafval, pesticidenvervuiling en soorten-extinctie, haar autonomie willen teruggeven, juist uit de overtuiging dat al die ellende ontstaat onder drang tot overheersing.

Het creëren van een autonome, postkapitalistische ruimte in een kapitalistische wereld, is in wezen niet volledig mogelijk. Ook de boeren op De Egel moeten huren betalen en boodschappen doen en verbouwen daarom groentes om te verkopen, bouwen drie 30-meter kassen van plastic. Het in het heden proberen te belichamen van de sociale, economische en ecologische relaties die je zou willen zien, is een politieke strategie die daarom soms als onserieus wordt afgedaan. Je steekt je energie in het op kleine schaal creëren van nieuwe maar dus toch al imperfecte gewoontes en verhoudingen tot het land, de mensen en de dieren om je heen, en daarmee niet (of minder) in het op poten zetten van een grootschalige revolutie voor in de toekomst. De vraag die vaak wordt opgeworpen, is of zulke initiatieven daadwerkelijk een grotere verandering teweeg kunnen brengen, of dat deelnemers eigenlijk niet meer dan zichzelf, en op z'n best een afgeslankt groepje mieren, weten te onttrekken aan de kapitalistische realiteit, en ook maar voor een deel.

"Maar hoe doe je zoiets precies? Er bestaat wederom geen model"

Of een experiment als De Egel een substantiële politieke verandering zal veroorzaken, valt onmogelijk te berekenen, maar waarschijnlijk is het ook niet de juiste vraag. Deze tuin bestaat juist omdat hij kleinschalig is, juist omdat de boeren die hem aanplanten en met rust laten weer willen leren inspelen op wat deze plek nodig heeft, binnen de kaders van wat realistisch mogelijk is. Leren wat een plek nodig heeft en wat er realistisch is, leren om in zekere zin samen te werken met alle aanwezige actoren op een plek, betekent logischerwijze overal iets anders, elke plek bestaat immers uit een unieke mix. En hoewel politieke actie op grote schaal niet per definitie onwenselijk is, en ook goed naast kleinschalig activisme kan bestaan, leert de geschiedenis dat pogingen tot plotsklapse grootschalige revolutie vaak die gewelddadige controledrang waar de boeren zich tegen verzetten reproduceert, ook als het toekomstige doel is om een meer egalitaire manier van samenleven te verwezenlijken. De macht raakt al snel gecentraliseerd in een model dat alles gelijk moet trekken en in de mensen die moeten zorgen dat het wordt uitgevoerd, met alle rampzalige gevolgen van dien, in plaats van verspreid over de op ontelbare wijzen aanwezige deelnemers aan de natuur. Misschien kan het grootschalige loslaten van de kapitalistische heerschappij over de natuur dus alleen ontspruiten uit experimenten die klein zijn als De Egel, experimenten die juist in hun bescheidenheid alternatieven kunnen belichamen.

De kracht van een kleinschalig postkapitalistisch initiatief is er dus minder een die ons direct en allemaal van de sokken blaast; het is er meer een van de lange adem. Dit betekent niet dat het geen serieuze positieve effecten heeft, misschien wel integendeel. In een cultuur waarin je wordt lamgeslagen door het idee dat er nu eenmaal geen andere wereld mogelijk is, blijkt uit experimenten als De Egel dat je wel degelijk onafhankelijker van het kapitalistische geweld kunt functioneren dan je denkt: je kunt zonder enige ervaring binnen vijf jaar samen een tuinderij opzetten en een stuk of 200 mensen wekelijks van onbespoten groenten voorzien, en ondertussen bijdragen aan de bevrijding van een stukje natuur om je heen. Maar hoewel de oprichting van meer kleinschalige tuinderijen een geweldig idee is, zit de kracht van De Egel 'm niet in de biologische tuinderij als model, klakkeloos te kopiëren en daarmee is alle ellende uit de wereld. Door te demonstreren dat het mogelijk is om je alternatief te organiseren, inspireren de boeren ons juist voorbij het modelmatige: ze laten ons zien hoe creatief we daadwerkelijk kunnen zijn, iets waaraan op alle maatschappelijke vlakken hoge nood is.

Of er op grotere schaal veranderingen zullen plaatsvinden, hangt af van hoeveel mensen er aanhaken, zij het bij bestaande initiatieven, of zij het door zelf te experimenteren. Vooropgesteld: iedereen kan experimenteren, en wereldwijd doen vooral mensen uit de onderklassen het, veelal gedwongen door het kapitalistische geweld waar ze mee moeten zien te leven (een bekend voorbeeld is de Landless Workers' Movement in Brazilië). Wij middenklassers zijn het echter die middels onze manieren van wonen, werken, consumeren en kapitaal opbouwen het kapitalisme intussen in stand houden, ondanks dat we in gedachten vaak tegen de ongelijkheid, uitputting en extinctie zijn die het veroorzaakt; we zijn ervan afhankelijk voor onze positie als middenklassers. De few die buitensporig van het kapitalisme profiteren, die in essentie allerverantwoordelijkst zijn, zullen nooit ophouden met het uitbuiten van de wereld; als we de crises willen confronteren, zijn wij middenklassers het dus die onze eigen klassen zullen moeten opheffen, zijn wij het die onze manieren van leven die eraan ten grondslag liggen zullen moeten transformeren.

Maar hoe doe je zoiets precies? Er bestaat wederom geen model, elke plek is immers anders, maar van belang is in ieder geval dat je je, zoals de egels doen, zo onafhankelijk mogelijk van de kapitalistische roofbouw en ongelijkheid probeert te organiseren, en dat je samen met anderen probeert om autonome ruimtes te creëren, waarin collectieve zorg weer mogelijk wordt, zowel voor mensen als voor niet-mensen. De boeren hanteerden de volgende rits.

> *Eerst leer je een zinvol beroep [bijvoorbeeld tuinieren, maar misschien heb je al een beroep of heb je zin in iets heel anders] waarmee je met een paar dagen werk per week in je levensonderhoud kunt voorzien [bedenk daarbij dat een leven op het bestaansminimum net zo goed gelukkig kan zijn, helemaal als je ondertussen aan het experimenteren bent] [bedenk je ook dat dit met de huidige huurprijzen domweg niet voor iedereen is weggelegd; als het niet meteen lukt voelt je niet schuldig, probeer het later opnieuw, of maak een alternatief plan].*

(Probeer in ieder geval te voorkomen dat je geld verdient aan andermans arbeid [mocht je dit wel doen, voel je dan zeker schuldig. Mocht je van plan zijn toch zo door te gaan omdat je erg gelukkig bent, blijf dan lezen om uit te vinden hoe je je schuldgevoel kunt afkopen]).

Stap twee is dat je in je vrije dagen structureel gaat nadenken over hoe je het product van je arbeid kunt collectiviseren. Hoe maak je wat je creëert toegankelijk voor alle lagen van de bevolking (inclusief niet-mensen)? En hoe zorg je ervoor dat de totstandkoming van je product niet met allerlei geweld gepaard gaat? Hoe ga je om met het geweld dat er wel bij komt kijken? Lees boeken, luister podcasts, zoek leuke voorbeelden op Youtube, en ga eens langs op De Egel [houd je hierbij niet te strikt aan het stappenplan, dit kun je gedurende het hele proces doen].

Dan verzamel je mensen, middelen en juridische kennis om je plannen te kunnen uitvoeren, zet je een pot rozemarijnthee.

Als laatst zoeken jullie naar manieren om uit te kunnen breiden. De opzet heeft jullie een paar jaar gekost, het duurde even voordat het allemaal liep. Nu kunnen jullie alles wat jullie geleerd hebben toe gaan passen op nieuwe plekken. [Bedenk hierbij dat het er op nieuwe plekken anders aan toe kan gaan dan jullie gewend zijn; jullie zullen te maken krijgen met nieuwe dieren, schimmels, mensen, materialen en omstandigheden]. Verzamel de mensen en de middelen bij elkaar die jullie nodig hebben, bouw een tweede uitkijktoren met de materialen die jullie vinden.

De boeren op De Egel verwezenlijken een postkapitalistische ruimte, door de zorg die ze er dragen voor allerlei soorten schimmels, planten en dieren, maar ook middels de creatieve economische structuur die ten grondslag ligt aan het experiment. Ze begonnen zonder eigen kapitaal, en om De Egel te kunnen kopen, gingen ze via stichting Kapitaloceen doorlopend leningen aan bij een berg aan betrokken mensen [dit kan een manier voor je zijn om je schuldgevoel af te kopen]. Collectieve zorg dragen ze er dus net zo goed met elkaar, als met de mensen die het initiatief ondersteunen. Belangrijk is dat de leningen rentevrij zijn en steeds tegen elkaar worden uitgewisseld (of worden gedoneerd aan de stichting). Zo wordt tegelijkertijd voorkomen dat het land in individuele handen valt én dat de leningen in waarde kunnen toenemen; je kunt dus geen individueel bezit vergaren op De Egel, wat weer voorkomt dat de kloof tussen midden- en onderklassen zich er verder verdiept.

Ikzelf hang ergens tussen de eerste en tweede stap in, of nog vóór de eerste stap. Voor mijn masterproject in antropologie las ik vanaf januari 2026 talloze boeken, luisterde ik tientallen podcasts, zocht ik leuke voorbeelden op YouTube (er bestaan heel wat hoopgevende initiatieven, maar het zijn er lang nog niet genoeg [maar zoek bijvoorbeeld op Mondeggi Bene Comune in Italië, of op Mendha Lekha in India]) en ging ik gedurende zes maanden langs op De Egel, schoot ik 60 uur aan filmmateriaal en krabbelde ik twee dikke schriften vol - allemaal met het doel om te begrijpen en zichtbaar te maken hoe De Egels zich alternatief organiseren, hoe ze zorg dragen voor de natuur om zich heen en wat de kracht is van wat ze er aan het doen zijn. Denkers die me deden begrijpen wat ik meemaakte, waren onder anderen: Massimo de Angelis, Gloria Anzaldua, Arturo Escobar, Silvia Federici, Donna Haraway en Maria Puig De La Bellacasa [een paar van de vele mogelijke startpunten voor je eigen experiment. Denk ook aan: David Graeber, Mark Fisher en Anna Tsing, alle drie van invloed op de boeren op De Egel]. De komende jaren wil ik proberen om stap één, twee en drie een beetje door elkaar heen te realiseren, maar ik twijfel nog of ik ook boer wil worden, of dat ik me wil richten op het voelbaar maken van wat het betekent om postkapitalistisch te experimenteren, bijvoorbeeld in film, of misschien doe ik het wel allebei.

Als je eenmaal gevoeld hebt hoe het kan zijn, is het eigenlijk gek om het niet te gaan doen. De boeken, de podcasts, de voorbeelden staken me aan, maar mijn ervaringen bij de boeren leerden me de realiteit van het experimenteren, en dat blijkt een hele speelse. De boeren spenderen weken aan het opbouwen van de kassen. Ze verzamelen materialen, maken plek vrij, boren gaten in de aarde om de voeten van de halfronde stalen buizen die het geraamte gaan vormen in te kunnen graven, hechten de buizen aan elkaar met liggers en schroefjes. Twee dagen kost het ze om de plastic huid strak over de constructies heen te trekken, tegen de wind op, om alles vast te zetten met linten en zeilknopen. Als drie volmaakte rupsen waarin nog van alles tot groei moet komen, liggen de kassen te glimmen in de winterzon, de boeren houden een vreugdedans. Dan ziet een van de boeren dat de letters op het plastic in spiegelbeeld staan: qu ǝbiz ɐiʜɬ; qu ǝbiz ɐiʜɬ; qu ǝbiz ɐiʜɬ. ‘Jongens, het plastic zit binnenstebuiten, shit!' Half lacherig, half huilerig lezen ze online dat de UV-bescherming dus aan de binnenkant zit in plaats van de buitenkant, en de coating die druppelvorming moet voorkomen, juist aan de buitenkant. Even staan ze er beteuterd bij. Dan komt Maxim met de simpele oplossing: ‘vanaf nu is dan de hele wereld kas.’ En de groenten smaken er niet minder om.

Dat de boeren het nog niet helemaal kunnen, dat ze een beetje aan het doen zijn alsof, betekent dat ze het serieus aan het proberen zijn, het omsmeden van de kapitalistische uitbuiting in postkapitalistische zorg. Het is niet helemaal mogelijk om postkapitalistisch te leven in een kapitalistische wereld, maar door serieus te spelen dat het kan, verwarren de boeren onze bestaande gebruiken, steken ze de draak met ze, stellen ze die op kleine maar zekere schaal onschadelijk. Dit spelen is soms hard werken, maar heeft ook een vermakelijk, ontspannend en verbindend effect. Het is een spel dat we kunnen faciliteren [doe dit zeker als je een vermogend middenklasser bent], en waar we allemaal deel aan kunnen nemen.

Leg eerst een berkenbosje aan, nodig de spechten de koolmezen, de bosmuizen uit, de vlinders, de knaagkevers en de egel; bouw met de boeren een nieuwe toren, nodig bijen, hommels en zweefvliegen uit, zet een pot rozemarijnthee.

Stap twee is dat je een nieuwe toren bouwt met de boeren, dat je een nieuw uitzicht bouwt met de boeren [bedenk hierbij dat dit verwarrend kan zijn, je bent iets nieuws aan het leren, maar dat is het helemaal waard; kijk voor meer informatie even op de website: kapitaloceen.nl].

Dan zet je een pot rozemarijnthee [volg de tuinslangen langs de keetjes richting de kassen, vind aan je rechterhand langs het pad de rozemarijn, hak hout, stook het vuur op en kook water].

En als laatst kijk je even op de website, en sluit je je aan, natuurlijk, stook je het vuur op; je volgt de tuinslangen langs de keetjes richting de kassen, vindt aan je rechterhand langs het pad de rozemarijn, en je kookt het water, neemt een slok, en je lacht; de uitgeputte kersenbomen liggen vredig te slapen.

Help mee deze krant te verspreiden

Stichting Kapitaloceen is volgens de wet een algemeen nut beogende instelling. Maar anders dan de meeste ANBI-stichtingen, krijgen noch vragen we om subsidie. Al het werk dat verzet wordt voor Kapitaloceen is onbetaald, ook het schrijven en verspreiden van deze krant. Hier kunnen we dus goed jouw hulp bij gebruiken. De krant mag naar elke plek: buurthuizen, cafés, boekwinkels, bioscopen, culturele en anderzinssige plekken en gebouwen waar mensen komen. Woon je in Meppel of Zaltbommel etc etc en weet je een goede plek? Stuur een mail naar krant@kapitaloceen.nl en we sturen je gratis een hele stapel toe.

Deze krant is gratis.

MAAR

Vraagt jou om serieus na te gaan of je niet een paar duizend euro (even) kan missen.

Als je geld wil uitlenen, kijk op kapitaloceen.nl.

Doneren kan op:

IBAN: NL48 INGB 0007 8691 54
t.n.v. Stichting Kapitaloceen

Vragen?
kapitaloceen@kapitaloceen.nl

COLOFON

Redactie:
Jansien Verdagelsraad
Hoofdredacteur

Kleefje van der Groenewegen
Adjunct hoofdredacteur

Druk
Rodi Rotatiedruk

Reageren
redactie@propagandakrant.nl

KOOP LAND VRIJ

LEEN GELD UIT VOOR HET
VRIJKOPEN VAN MONOCULTUUR
LANDBOUWGROND (of doneer)

OKT - NOV - DEC 2026

KAPITALOCEEN.NL